

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta pedagogická

Diplomová práce

2014

Lucie Jírovcová

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ
KATEDRA ČESKÉHO JAZYKA A LITERATURY

Eposy Vítězslava Háška
DIPLOMOVÁ PRÁCE

Lucie Jírovcová
Učitelství pro střední školy, obor ČJ-VV

Vedoucí práce: Prof. PhDr. Viktor Viktora, CSc.

Plzeň, 2014

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

Plzeň, 30. června 2014

.....
vlastnoruční podpis

Poděkování

Děkuji vedoucímu diplomové práce prof. PhDr. Viktoru Viktorovi, CSc. za hodnotné rady, cenné připomínky a čas, který mi věnoval.

Dále bych ráda poděkovala své rodině a přátelům za psychickou a finanční podporu při studiu.

Originál zadání práce (student obdrží od svého vedoucího práce).

Obsah

1 ÚVOD.....	2
2 VÍTĚZSLAV HÁLEK.....	4
2.1 Život.....	4
2.2 Tvorba.....	7
3 CHARATKERISTIKA EPOSŮ.....	13
3.1 Pojem epos.....	13
3.2 Eposy Vítězslava Háška.....	13
3.2.1 Alfred.....	13
3.2.2 Krásná Lejla.....	25
3.2.3 Mejrima a Husejn.....	30
3.2.4 Goar.....	38
3.2.5 Černý prapor.....	50
3.2.6 Dědicové Bílé hory.....	65
3.2.7 Děvče z Tater.....	71
3.3 Pokus o syntézu.....	78
4 ZÁVĚR.....	80
5 RESUMÉ.....	82
6 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ.....	83

1 ÚVOD

Jako téma své diplomové práce jsem si zvolila rozbor eposů spisovatele Vítězslava Háška. Tato práce charakterizuje jednotlivé eposy a zaměřuje se na některé jejich prvky. Zabývá se kresbou postav, malbou krajiny a pohlíží na Háška jako na hlasatele svobody.

Cílem této práce je rozbor jednotlivých eposů. Chci poukázat na důležité prvky, které jsou pro Háška typické, a to milostné a přírodní motivy, hlásání svobody a celkovou tragiku těchto děl.

Diplomová práce je rozdělena do dvou částí.

První kapitola se jmenuje Vítězslav Hálek a zabývá se životem autora a jeho tvorbou. Zaměřujeme se v ní na životní situace, které Háška ovlivnily natolik, že se rozhodl stát spisovatelem. Nejdříve nahlédneme do jeho studentských let, kdy se v něm začaly probouzet pocity vlastenectví a láska k mateřskému jazyku, poté se zaměříme na to, jak jeho milostný vztah k Dorotce Horáčkové ovlivnil jeho tvorbu, a nakonec poukážeme na to, jaký vliv měly jeho návštěvy cizích zemí na přírodní motivy v jeho dílech. V druhé části této kapitoly rozebíráme jednotlivá období jeho tvorby poetické, prozaické, dramatické a Háškovu časopiseckou činnost.

Ve druhé kapitole, jež lze považovat za část praktickou, se hned v úvodu zabýváme vymezením pojmu epos. Následuje rozbor sedmi Háškových epických básní napsaných mezi léty 1858 – 1871.

Každý rozbor začínáme krátkým popisem příběhu. Poté uvedeme krátkou charakteristiku jednotlivých eposů a názory různých kritiků, kteří se Háškovým dílem také zabírali.

Následný rozbor je zaměřen na určité prvky, které jsou pro básníka typické. Zprvu se vždy podíváme na kresbu jeho postav, a to především na to, jak vypadají, jaké mají vlastnosti, popřípadě jaké jsou národnosti apod. Další motiv, který v práci zkoumáme, je malba krajiny. Poukážeme na Háška jako na lyrického básníka ovlivněného svými cestami do cizích zemí. Při rozboru eposů se také zaměřujeme na Háškovo vlastenectví a jeho boj za svobodu národa.

Na konci kapitoly se pokoušíme o syntézu jednotlivých eposů. V syntéze podáváme shrnutí všech sedmi Hálkových veršovaných povídek a nejdůležitějších motivů, které se v nich objevují.

V závěru diplomové práce shrnujeme zjištěné poznatky.

2 VÍTĚZSLAV HÁLEK

2.1 Život

Vítězslav Hálek, vlastním jménem Vincenc Hálek, se narodil 5. dubna 1835 ve vsi Dolínek. Jeho rodiče, Josef a Terezie, zde měli pronajatou malou hospodu. Oba pocházeli z bohatých statků, ale vzali se proti vůli svých rodičů, odešli a založili si vlastní domácnost. Když se jim narodil syn, přestěhovali se do nedalekého Zátvora, kde si najali větší hostinec. Z toho lze chápat, proč se v Hálkových dílech, především v povídkách, objevuje často tematika venkovského života a detailní popis venkovských lidí a tanečních zábav. Ferdinand Schulz se o Hálkově venkovské tematice zmiňuje ve své úvaze: *„Veliká záliba, s jakouž Hálek v svých vesnických povídkách vypisuje všelike výjevy z tanečních zábav o poutech a posvíceních, jeho náklonnost, pokládání do těchto hlučných několika hodin vznik, hlavní pružiny, nébrž namnoze i katastrofu líčených událostí, má své odůvodnění ve vnějších okolnostech jeho dětství. Však nejen veselou a bujarou, hýřivou a svárlivou, milující a žárlící mládež, nébrž i starostlivou a vetchou staršinu vesnickou Hálek nejdříve poznal v otcově hospodě.“*¹

Druhé místo, kde začal poznávat život, byla základní škola, kterou navštěvoval v Zálezlicích, ovšem škola toho nenabízela mnoho, a tak se Hálek začal brzy nudit. Nové podněty hledal tedy mimo školní světnici, například na zahradě, na louce, na poli či v lese. Volná příroda mu dávala vše, co potřeboval. Vítězslav Tichý napsal o tomto Hálkově období následující: *„Do školy začal Hálek chodit do Zálezlic a mimo školu prožíval všechno, čím žila a žije dodnes vesnická mládež: s malými kamarády a spolužáky pásával na poli, v zimě poslouchával při draní vyprávění svého otce i jiných, hostů noclehářů, a to všechno zapadalo do jeho nitra, svěží, čerstvé dojmy, které se z duše nikdy neztratily a které vyrazily po letech bloudění na povrch.“*² Tento mimoškolní život zasadil semínko pro jeho pozdější přírodní poezii, jejímž hlasatelem se později stal, například ve sbírce *V přírodě*. K přírodě lnul Hálek po celý svůj život.

¹ SHULZ, Ferdinand. *Život a spisy Vítězslava Hála*. Praha: Dr. Edv. Grégr, 1898. str. 21.

² TICHÝ, Vítězslav. *Básník Vítězslav Hálek*. Vydání I. Národní práce, 1944, s. 8.

Po přestěhování se do Býškovic do ještě většího hostince se Hálekův otec rozhodl, že se syn stane jeho pomocníkem a později nástupcem. A jelikož hostinec často navštěvovali němečtí obchodníci a otec německy neuměl, poslal syna studovat na rok do Německa, aby si tento jazyk osvojil. Když se tehdy desetiletý Vítězslav vrátil, zavolali kojetického faráře, aby syna vyzkoušel. Kojetický farář Honzík však rodiče přemluvil, aby syna poslali studovat na Akademické gymnasium do Prahy. Ti nakonec svolili a rozhodli, že se syn stane knězem. Ten se tomu nebránil. Ve škole byl výborným žákem, byl uznáván nejen spolužáky, ale i učiteli. Hálek studoval i soukromě – mnoho četl, a tak poznával světové básníky z různých zemí. Brzy tak své spolužáky předstihl a začaly se v něm probouzet pocity vlastenectví a láska k mateřskému jazyku, se kterými se na venkově nesetkal. Byl dokonce před celou školou pochválen profesory. Po vyznamenání dostal Hálek a jeho spolužáci podnět k literární činnosti, a tak začali vydávat podle příkladu vyšších tříd svůj vlastní časopis. Nazvali ho *Příprava* a z Hálek se stal redaktor. Další rok se příprava změnila ve *Varito a Lýru* a rok následující byl název zkrácen na *Varito*.

Hálek poznal v Praze jiný svět – větší a rušný. Přitahovalo ho kulturní ovzduší a náhle si začal uvědomovat svoji národní sounáležitost. Jeho vzdělání a záliba v četbě v něm probudily touhu po literární činnosti. Oznámil rodičům, že se již nechce stát knězem, ale naopak chce studovat filosofii a stát se profesorem. To ovšem rodiče odmítali, zanevřeli na syna a odepřeli mu veškerou finanční podporu. Hálek i přesto nastoupil roku 1855 na pražskou Filosofickou fakultu a začal se živit jako soukromý učitel v rodině pražského advokáta Horáčka. Brzy se mezi ním a advokátovou dcerou Dorotkou vyvinul milostný vztah. Dorotka se stala jeho múzou, láska k ní z něho učinila mistra zpěvu a sbírka *Večerní písně* je vyznání lásky k umělcově inspiraci.

Hálek si brzy uvědomil, že ho studium filosofie neuspokojuje, a rozhodl se studium ukončit a stát se spisovatelem. V *Dějínách české literatury*, se dozvídáme jeden z názorů, proč se tak stalo - umění mělo naplňovat celý jeho život: „na literární tvorbu vsadil své osobní naděje i ctižádost a s literaturou spojil svou vůli sloužit národu. Chtěl se stát jeho „věštcem“, který by měl sílu proměňovat šlechetným zpěvem charakter lidí a ukazovat cestu celému lidstvu; toužil stát se jeho „písničkářem“, který by zpíval jako sdílný lidový

improvizátor nehledaným hlasem to, co se líbí posluchačům, a který by reagoval na jejich nálady a působil na jejich city.“³

Sám Hálek o úkolu spisovatele napsal: „*Umělec, má-li býti umělcem dobrým, výtečným, nesmí věnovati svůj život ničemu jinému než umění. A sice nejen snad podle nějaké laciné fráze; nýbrž nejlepší, nejschopnější síly své, svůj nejkrásnější čas a v něm ty nejkrásnější, zrovna jak říkáme požehnané chvíle – on celý musí býti povolání svému zasvěcen. Každé jiné rozdělení jest rozptylováním, slábnutím; každé jiné vedlejší zaměstnání jest olovem na jeho chůzi a na jeho letu.“⁴ Je zřejmé, že Hálek byl ochoten pro dráhu spisovatele obětovat vše. Když svůj záměr oznámil Dorotčiným rodičům, neobešlo se to bez mírného konfliktu. Její otec neměl mnoho pochopení pro Hálkovy názory. Hálek si však stál za svým a byl ochoten vzdát se i osobního štěstí a blaha, jen aby dosáhl svých cílů. Neustoupil a podporován láskou své nevěsty nakonec zvítězil. Došlo k sňatku, jenž mu svým způsobem zajistil nezávislost a měšťanský blahobyt. Od té doby, až do své smrti, žil jenom pro básnictví, literaturu a kulturu.*

Důležitou událostí v jeho životě byla účast na vydání almanachu Máj a jeho následné redigování druhého až čtvrtého ročníku. Dodnes je považován za jednoho z hlavních básníků školy májové. Za svůj život řídil i několik časopisů, například: Slované besedy, Lumír, Zlatou Prahu či Květy. S Nerudou také založil časopis Obrazy života. Hálek zasáhl i do literárních bojů, a to svou statí *Básnictví české v poměru k básnictví vůbec*, jež vyšla v roce 1859. „*Postavil se v ní proti tematickému a ideovému omezování poezie a požadoval, aby se česká literatura inspirovala soudobými pokrokovými myšlenkami, aby zobrazovala celého člověka, všechny jeho problémy, myšlenky i city, aby tlumočila jeho společenské potřeby a bojovala za jeho přirozená práva.“⁵ Nesmíme zapomenout na další a velice důležitý Hálkův čin, a to založení Umělecké besedy, která se měla stát střediskem uměleckého života českých umělců.*

³ POHORSKÝ, M. *Dějiny české literatury III: Literatura druhé poloviny devatenáctého století*. 1. vyd. Praha: NČAV, 1961, s. 101.

⁴ VLČEK, Jaroslav. *Kapitoly z dějin české literatury*. Vyd. 1. Praha: Československý spisovatel, 1952, s. 308-309.

⁵ POHORSKÝ, M. *Dějiny české literatury III: Literatura druhé poloviny devatenáctého století*. 1. vyd. Praha: NČAV, 1961, s. 104.

Hálek také velice rád cestoval, podnikl cesty například do Krakova, Haliče či Tater. O všech těchto místech poté barvitě psal ve svých fejetonech. Zážitky z těchto cest se projeví i v jeho dvou lyricko-epických skladbách – *Goarovi a Děvčeti z Tater*, kde vylíčil i svoji nešťastnou plavbu po Dunajci, která ho málem stála život. Další jeho cesty vedly na jih, procestoval Chorvatsko, Dalmacii, Černou horu, navštívil i řecké ostrovy, Cařihrad, Bulharsko, Srbsko či Uhry. Na těchto cestách získal inspiraci k napsání dalšího eposu – *Černý prapor*.

Těžká rána zasáhla český národ a českou literaturu 8. října roku 1874, když Hálek neočekávaně zemřel. Bylo mu pouhých 39 let, podcenil nachlazení, které přešlo v zánět pohrudnice, jemuž básník podlehl. Zůstala po něm vdova a syn Ivan. Spisovatel je pochován na Vyšehradě. Vítězslav Tichý ve své publikaci napsal: „*Zemřel právě včas, aby se nemusil dočkat okamžiku, kdy bude jeho básnická činnost podrobena (aspoň zčásti) kritice nového pokolení,...*“⁶

2.2 Tvorba

Podle Jaroslava Vlčka bylo období mezi léty 1847 – 1857 považováno za mrtvou dobu českého verše. Starší generace již své poslání naplnila a nebyl nikdo, kdo by pokračoval. Koncem padesátých let přišel příznivý obrat právě v poezii, a jak řekl Vlček, jsou jedním z nejzajímavějších přechodů naší básnické literatury.⁷ Mladí básníci (Jan Neruda, Vítězslav Hálek, Adolf Heyduk, Josef Barák, Karolina Světlá) vydávají nový almanach – *Máj*. Jméno almanachu označovalo cestu, kterou se mladí autoři hodlali brát. *Máj* měl být vzpomínkou na nedoceněnou báseň Karla Hynka Máchy.

Hálekův cíl byl jasný – poezie v plném rozsahu – touto plností a všestranností vzdělával téměř všechny její obory. Tím se stal podle Vlčka epochálním zjevem v našem písemnictví.⁸

⁶ TICHÝ, Vítězslav. *Básník Vítězslav Hálek*. Vydání I. Národní práce, 1944, s. 22.

⁷ *Výroční zpráva cis. král. české realky pražské za školní rok 1892*. 1. vyd. Praha: Knihotiskárna B. Stýbla, 1892. s. 3 - 4

⁸ Tamtéž.

Hálek se o básnictví zmiňuje v článku periodika *Obrazy života*: „*Kolikerych druhů je básnictví? Které jest to pravé? Odpovídám takto: Básnictví bylo, jest a bude jenom jedno, a právě pouze to, které má do sebe skutečně básnické ceny – vše jedno, zachce-li se někomu jmenovat je romantickým nebo klasickým... říše básnická je neskonalá a sahá potud, pokud sahá člověk a svět kolem něho, a předmětem básnictví jest tedy člověk a svět, ostatní tak dalece, pokud stojí v poměru k člověku, a pravda tak dalece, pokud ji člověk zná... Jest tedy předmětem básnictví člověk celý s celým svým životem a se všemi poměry. — — — Zde není rozdílu, ať se člověk nazývá člověkem českým anebo anglickým, řeckým anebo eskymáckým: pokud jest člověkem, jest předmětem básnictví. — — Ať si někdo pojmenuje básnictví jakékoliv chce, buďsi arabské anebo španělské, buďsi dánské anebo české, jest básnictvím jen tak dalece, pokud jest básnictvím vůbec a ne pokud je básnictvím arabským, španělským, dánským anebo českým. — — Tomu, co je čistě básnického, rozumí každý člověk co člověk, poněvadž je čistě lidské, a tomu, co je na básnictví jen řeckého aneb jen arabského, tomu rozumí jen Řek, jen Arab, ale nikdy člověk co člověk. Takové básnictví může sice vychovati Řeka anebo Araba, ale nikdy člověka — — básník jen takový může sice obstojným být básníkem řeckým atd., ale velmi prostředním básníkem vůbec.*“⁹

Bohužel musíme souhlasit s Vítězslavem Tichým, který ve své knize *Básník Vítězslav Hálek* poznamenává, že toto krédo svedlo autora, co se týče básnické tvorby, nikoliv prozaické, na scestí. Nelze uznávat za předmět básnictví pouze člověka bez jeho důležitých součástí, jimiž jsou například: národ, vlast, společenské zařazení či doba, v níž člověk žije. V Hálkových veršovaných povídkách jsou ale lidé přesně takoví, v podstatě se nedozvídáme, kdo je Alfred, kdo Alfons a Lejla, Mehmed, Mejrima, Husejn, Milán, Katuška a tak dále. Šlo tehdy o lidi z dávné historie nebo snad Hálek psal o svých vrstevnících? Můžeme potvrdit, že Hálek svoji teorii dodržoval opravdu důkladně.

V době rozkvětu nové generace se na scéně objevuje i dílo Vítězslava Hála *Alfred* a později, ač byla napsána dříve, sbírka *Večerní písně*, již je věnována daleko větší pozornost. Jde v ní o vyznání a opětování lásky k Dorotce Horáčkové. Lásky, vroucí, svěží cit, něha, zpěvnost verše, to vše se objevuje v různých obměnách i v dalších Hálkových dílech: *Alfred*, *Krásná Lejla*, *Mejrima a Husejn*. První opěvuje zhrzenou lásku vedoucí až ke zločinu, druhá vytrvalost, jež zvítězí a vede k udělení milosti a třetí milostnou vášeň

⁹ TICHÝ, Vítězslav. *Básník Vítězslav Hálek*. Vydání I. V Praze: Národní práce, 1944, s. 22.

končící ve chvíli vysvobození tragicky. Můžeme říci, že tyto tři básně jsou oslavou věrné lásky, jedna vede až za hrob, druhá do královského paláce a třetí na bojiště.

Ovšem nelze říci, že zde nacházíme pouze milostný cit. Důležité romantické prvky nacházíme i v popisu nočního hřbitova a reje jeho duchů, klášterních zdí kryjících osudy lidských srdcí, v kouzlu horských zákoutí či v proudech nevinně prolévané krve. Hálek se ve svých eposech také velice často zamýšlí nad mládím, věčností nebo smrtí. Všechny tyto počáteční básnické útvary vydané během dvou let jsou vlastně jednou a touž oslavou lásky. Silně se zde projevují prvky romantismu.

Ve své pozdější lyricko-epické skladbě se po mnoha událostech Hálek projevil spíše jako hlasatel svobody. Epos *Goar* vydaný v roce 1864 je velkolepá hymna o volnosti národů. Politický idealismus je zde zasazen do okouzující přírody. Další vlasteneckou báseň vydal v roce 1869, nesla název *Dědicové Bílé hory*. Tento žalozpěv vypovídá o hrůzách, které nastaly po bitvě na Bílé hoře.

Černý prapor, napsaný po procestování jižní a jihovýchodní Evropy a vydaný v roce 1867, nám ukazuje Hála jako mistra v pozorování a v malbě přírody. Díky tomuto eposu získali čtenáři mnohem širší rozhled po evropských krajinách. O širším rozhledu se zmínil dokonce i Ferdinand Schulz, který ho ovšem posunul dál, mluvil o rozhledu po světě a jeho posunutí o značný kus dopředu: „*V písemnictví českém byly takové zpěvy o kráse přírodní z vlastního názoru básníka něco naprosto nového, skutečné velmi cenné rozšíření poetického obzoru českého. Odtud ten hluboký a všestranný účinek, jež Hálek v myslech vzdělavatelův i přátel původního básnictví domácího novými těmito čarokrásnými obrazy z přírody spůsobil. Mořský břeh, širá pláň mořská a život námořníkův staly se nám Čechům pojednou bližší, náš rozhled po světě byl posunut o značný kus do dálky.*“¹⁰ I tato veršovaná skladba je vlastenecky zaměřená. V Dějinách české literatury se můžeme dočíst, že cílem Černého praporu bylo ukázat jako nejčestnější povinnost oběť v boji za vlast a politickou volnost.¹¹

¹⁰ SHULZ, Ferdinand. *Život a spisy Vítězslava Hála*. Praha: Dr. Edv. Grégr, 1898. str. 65.

¹¹ BRABEC, J. *Dějiny české literatury III: Literatura druhé poloviny devatenáctého století*. 1. vyd. Praha: NČAV, 1961. str. 109.

Poslední lyricko-epická skladba, již Hálek vydal v roce 1871, nese název Děvče z Tater. Autor v ní popisuje nešťastnou plavbu po řece, kterou sám kdysi zažil na svých cestách. Stejně jako báseň Krásná Lejla nekončí tato skladba tragicky.

O Hálkově tvorbě můžeme také říct, že až na nějaké výjimky se v jeho lyricko-epických dílech objevuje převážně tragika, motivy hřbitova, hrobu, rakve a podobně. Nálada, která na nás z jeho děl působí, je až tesklivá, melancholická, pochmurná. Harmonických scén zde nacházíme opravdu málo.

Také nesmíme opomenout slavné Hálkovo dílo, a to básnickou sbírku V přírodě, jež byla napsána v letech 1872 – 1874. Jeho reflexe o zjevech a zákonech přírody vyzdvihla českou poezii o několik stupňů výš. Hálek byl malířem a pěvcem přírody od samého počátku své umělecké činnosti. Dokázal vnímat i ty nejjemnější detaily. Podle Ferdinanda Schulze na přírodní obrazy, které zde spisovatel podával, žádná jiná světová literatura nemá.¹² Toto tvrzení nemůžeme ovšem ani potvrdit, ani vyvrátit. Souhlasíme však s tím, že Hálek nevyhledával složitá slovní spojení a neobyčejnost, ale dokázal v několika prostých slovních spojeních a jednoduchých větách ukázat poklady přírody, ať již šlo o její krásu, nevinnost či třeba vroucnost. Zvládl zachytit vše, co zůstává našemu oku svojí drobností a všedností skryté, a do nynějška nás jeho díla vybízí k tomu, abychom se pozastavili a podívali se na tu krásu. Pokud někdo tvrdil, že člověk je pánem přírody, Hálek ve svých básních odpovídá tím, že jen příroda dokáže člověka vyléčit od jeho neřestí a poblouznění. Dílem V přírodě oslavil autor triumf v básnickém umění.

Současně se svým mohutným poetickým nadšením, začal Hálek tvořit i jiný útvar, a to vesnickou povídku. V této práci se však zabýváme eposy Hálkovými, tudíž se o jeho venkovských povídkách pouze zmíníme. Je důležité říci, že se Hálek velice bránil názorům, že nová generace tvoří pouze v duchu romantismu. Avšak právě u jeho venkovských povídek můžeme vidět, že půdu romantismu, ač proti tomuto slovu silně protestoval, nedokázal opustit. Postavy jsou v jeho realistických povídkách silně idealizovány a popis prostředí, v němž lidé žijí, i okolní krajiny jsou barvitě popisovány v romantickém duchu. Velice cenná je novela *Domácí učitel*, jelikož v postavě Vojtěcha

¹² SHULZ, Ferdinand. *Život a spisy Vítězslava Háška*. Praha: Dr. Edv. Grégr, 1898. str. 75.

můžeme poznat samotného autora, v Lince Dorotku a v rodině Horské rodinu advokáta Horáčka. Celá novela je popis vzniku básnickovy lásky k Dorotce. Toto dílo je vlastně jakási básnickova zповěď podaná prostě a pravdivě. Z dalších jeho povídek můžeme jmenovat například: *Náš dědeček*, *Muzikantská Liduška*, *Pod dutým stromem*, *Na statku a v chaloupce* či *Pod pustým kopcem*. Vzpomínky na rodnou vesnici mu poskytovaly spoustu látky pro jeho tvorbu. Ve všech jeho venkovských povídkách můžeme vidět, jak hluboko Hálek vnikl do jádra českého venkovského života, a jak umělecky jej dokázal vylíčit.

Další obor, ke kterému Hálek přilnul již v dětství, bylo drama. Jako student nevynechal téměř žádné české představení, jež se odehrávalo ve Stavovském divadle. Při studiích pilně četl dramata, a to nejen česká, ale i cizojazyčná, ze kterých ho nejvíce zaujaly tragédie Sofoklovy a Shakespearovy.

Právě Shakespeare ho natolik inspiroval, že v roce 1860 se hrála ve stavovském divadle jeho pětiaktová tragédie *Carevič Aleksej*. Vliv anglického velikána na toto dílo byl nepopíratelný a úspěch, který za to Hálek sklídl, podnítil jeho chuť k pokračování v dramatické tvorbě. Ještě téhož roku se hrála další jeho hra, tentokrát z českých dějin: *Záviš z Falkenštejna*, ta sklídila ještě větší úspěch než *Carevič Aleksej*. Třetí, téhož roku napsaná hra, *Král Rudolf*, byla pražskou policií zakázána z politických důvodů.

Můžeme říci, že v té době promluvil Hálek celému českému národu ze srdce, a tím pokročil ve svém literárním působení na českou veřejnost o několik stupňů výše. Podle Schulze byl po těchto svých divadelních úspěších Hálek prohlašován a hlavně uznáván za nejpřednějšího českého básníka. Jeho slovo se stalo pro veřejnost důležitým, a často k němu byla obracena pozornost.¹³

Hálek se proslavil nejen jako básník, prozaik či dramatik. Důležitá byla i jeho časopisecká činnost, ať již jde o školní časopisy (*Příprava*, *Varito a Lýru*, *Varito*), jeho redaktorskou činnost v *Lumíru*, později přejmenovaném na *Zlatou Prahu*, či jeho práci pro *Národní listy*, kde působil jako redaktor, fejetonista a divadelní a literární kritik. Zde se stal také hlavním obráncem českého národa. Společně s Nerudou založili po zániku

¹³ SHULZ, Ferdinand. *Život a spisy Vítězslava Háalka*. Praha: Dr. Edv. Grégr, 1898. str. 55.

Zlaté Prahy týdeník *Květy*, časopis pro krásnou literaturu českou. Sem Hálek horlivě a s radostí přispíval. *Květy* se v té době těšily veliké oblibě mezi čtenáři.

Jeho spisovatelská práce byla a dodnes je velkolepá, a to nejen počtem děl, ale také myšlenkovým obsahem a uměleckou cenností. Hálek prostě vládl lehce nejen veršem, ale i prózou a dramatem.

3 CHARAKTERISTIKA EPOSŮ

3.1 Pojem epos

V této kapitole se zaměříme na charakteristiku pojmu epos. Toto slovo pochází z řeckého slova epos, které má několik významů, a to: slovo, řeč či pověst. Jedná se o rozsáhlou veršovanou skladbu s bohatým dějem, výraznými hrdiny, zálibou v popisech a v ustálených epitetech¹⁴ a básnických figurách. Epos patří k nejstarším literárním epickým žánrům, jsou v něm často dochovány motivy bájí, pověstí a pohádek.

Mezi nejstarší patří eposy hrdinské, jež vznikaly v pradávnych dobách a často vycházely z mytologie, například Homérova *Ílias* a *Odyssea*, *Epos o Gilgamešovi* či *Píseň o Nibelunzích*. V rytířských eposech, někdy nazývaných též dvorskými eposy, bývá ústřední postavou odvážný a čestný rytíř oplývající hlubokým citem ke své vyvolené, mezi nejznámější patří *Tristan a Izolda*. Skutečné dějinné události líčí epos historický, např. *Konrád Wallenrod* od Adama Mickiewicze. Náměty z Bible a křesťanské ideály lze spatřit v eposu duchovním (např. Dantova *Božská komedie* či Miltonův *Ztracený ráj*). Dále se v literatuře objevuje epos idylický, v němž se objevuje téma prostého života na venkově spjatého s přírodou, či epos zvířecí, který bývá často označován jako komický, vznešeným slohem se opěvuje malicherný námět (např. *Hanuman* od Svatopluka Čecha).

3.2 Eposy Vítězslava Háška

3.2.1 Alfred

Epos Alfred vypráví o nešťastné lásce, zradě, smrti. Básník se ptá dívky, proč je tak pozdě ještě venku a pláče. Dívka mu začne vyprávět svůj příběh o muži, jenž jí nasliboval lásku, avšak nakonec ji opustil. Alfred, jak se ten muž jmenoval, obětoval lásku

¹⁴ epiteton = básnický přívlastek, který zdůrazňuje určitou vlastnost osoby, předmětu nebo jevu, případně autorův hodnotící nebo citový vztah (KARPATSKÝ, Dušan. *Labyrint literatury*. 4 rozš. a upr. vyd. Praha: Albatros, 2008, 541 s., [58] s. příl. ISBN 978-800-0021-546).

kvůli slávě. Bohužel ho sláva neuspokojovala, opět tedy hledal blaho v lásce. Znovu ji však zmařil a nyní za to pyká.

Dozvídáme se, že dívka je předvedena před sněm soudců, protože zabila své dítě. Mezi soudci je i Alfred předříkávajíc její vinu. Děvče poté před soudem vypovídá o tom, jak jí muž nasliboval lásku, opustil ji a poté, co se znovu setkali, se neznal k ní ani k jejich dítěti, a tak dívka hnána pomstou svůj plod zabila. Nyní nežádá milost, chce trest, uvědomuje si, co udělala. Jméno muže však nevyzradí. Přeje mu, aby postrádal klidu, hryzalo ho svědomí a nikdy nenašel pokoje. Bledý Alfred znovu povstává a čte rozsudek Marie, jak se děvče jmenuje, jde na popravu a začne varovat dívky, aby si dávaly pozor na lásku a její zrádnost. Náhle začne v davu někoho hledat, ovšem nenachází a je popravena.

Děj se přesouvá na noční hřbitov, kde strážce a hlásný svolávají mrtvé k reji, volí se král reje, který přijímá mrtvé čekající za zdí, mezi nimiž je i Marie. Potkává se se svým dítětem a začne vyprávět ostatním o svém osudu. Náhle na vrata buší Alfred, jenž nenachází klidu. Setkává se s Marií, ale stále se k ní nechce znát. Mrtví nad ním chtějí vykonat soud, avšak v té chvíli zakokrhá kohout, a tak je muž zachráněn.

Alfred se stává mnichem, sám vykope hrob, vysvětlí jej a přenesení do něj kosti Marie a dítěte, postaví u hrobu kříž a zasadí vrbu. Každou noc nad hrobem bdí. Když zemře, pohřbí ho ostatní mnichové vedle tohoto hrobu, jak si přál.

Tato veršovaná povídka byla vydána roku 1958. Báseň rozdělil Hálek na pět zpěvů, a jak napsal Vítězslav Tichý: „*Alfredem vstoupil Hálek vědomě do šlépějí Karla Hynka Máchy. Alfredem si získal zvukné básnické jméno...*“¹⁵ Podle Tichého složil Hálek hold milovanému básníkovi, i když jeho umělecký vývoj šel následně jinou cestou. V díle nacházíme mnoho společného s Máchovým Májem. Nejvýraznější podobu lze vidět v některých scénách, jako je například poprava či výstup na hřbitově. Podobnost lze nalézt i v charakteristice hrdiny podléhajícího neustálým střídání vášní, nadějí a omylů. Také čtvrtý zpěv můžeme chápat jako intermezzo, což je pro Máchův Máj typické.

¹⁵ TICHÝ, Vítězslav. *Básník Vítězslav Hálek*. Vydání I. V Praze: Národní práce, 1944, s. 11.

Ferdinand Schulz o této veršované povídce napsal toto: „*Alfredem Hálek rázem opanoval literární pole, stanul před národem jako nový básník první třídy, zažehl v písemnictví českém záři dávno pohaslou, ozdobil poesii českou půvabem a leskem tolik let bolestně pohřešovaným. Nová, sebevědomá, tvořivá síla s elementární prudkostí vytryskla z hlubin českého ducha, prolomila a rozmetala vypráhlý, okoralý a neúrodný povrch, jenž všechnu myšlenkovou samočinnost národní bytosti přitlumoval, dusil a ničil. Účinek, jež Hálkův Alfred v písemnictví českém způsobil, možno porovnat s osvěžujícím a zúrodnujícím deštěm po suchu a vedru, trvajícím několik neděl. Ten déšť ovšem se dostavil se silnou bouřkou, ale i té bylo svrchovaně potřebí, aby mrtvé a dusné ovzduší české se otrásl, a k novému živoucímu vlnění povzbudilo.*“¹⁶

Je důležité zmínit, že hlavním bodem v této básni není tragický příběh zločinu a zklamané lásky, ani postava Alfreda, jenž neustále hledá smysl a naplnění života. Nejdůležitější jsou zde milostné a přírodní motivy psané s jakousi lehkostí. Tím se podle Pohorského ozval v české literatuře nový lyrický talent. „*Z lyrických stránek v Alfrédu byla také nejvíc patrná posmutnělá touha po něčem, co by navrátilo lidskému údělu rovnováhu, co by jej uklidnilo tak, aby se básníkovo vysoké poslání dostalo do souladu se vztahem k ostatním lidem a aby se vyrovnala jeho vnitřní neustálenost. Harmonizujícím činitelem se stala láska. Ve sféře lásky, kde se vysněný ideál prolínal s osobními prožitky, našel Hálek pevný bod, který mu dával pocit životní plnosti a jistoty, radost z krásy a lidské blízkosti a který zároveň uvolňoval jeho nejvlastnější tvůrčí pramen – důvěřivé okouzlení životem. Pod proměnlivými doteky citových vznětů rozeznávala se v něm lyrická píseň, krátká melodie a pár obrazů, zpěv nepoutaný ani epickým dějem, ani obtížemi, jak charakterizovat plasticky postavy.*“¹⁷

I přesto, že mnoho autorů a kritiků básně Alfréd odsuzovalo za to, že se autor nechal ovlivňovat cizími vzory a některé dokonce následoval, našlo se i mnoho takových, kteří toto Hálkovo dílo schvalovali, či dokonce opěvovali. Nutno podotknout, že tato

¹⁶ SHULZ, Ferdinand. *Život a spisy Vítězslava Háška*. Praha: Dr. Edv. Grégr, 1898. str. 40.

¹⁷ POHORSKÝ, Miloš. *Portréty a problémy*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1974, s. 98.

veršovaná báseň nebyla pokračováním předchozí doby, ale jak výstižně řekl Ferdinand Schulz, byla: „...heslem a dítkem esthetické, básnické revoluce.“¹⁸

Poznámku o vlivu cizích autorů na Hálkovu tvorbu lze vidět i v úvaze Josefa Čejky: „*Látka není nová, ale jako věčně trvajících příroda odráží se v zrcadle mladého srdce s novým leskem.*“¹⁹

Čejka ovšem nezapomněl Hálkovi vytknout formu a jazyk, kterým je Alfréd napsán. Zdůrazňuje, že mladí básníci jaksí zanedbávají jazykové formy. Čejka však nejspíše odmítal cokoli, co bylo nové a nesouhlasilo s ustálenými pravidly. To lze vidět právě v jeho úvaze o Alfredovi: „*Náš filologický národ slyší chvílemi volající hlas svého svědomí, že bude ztracen, pustí-li se historického základu v říši jazyka. Kam vedly choutky písmenkové, mluvnické, terminologické a lexikální, víme zřetelně ze mnohých živých příkladů. Kdo zmoudřel, putoval vždy do Mekky minulých dob, kde šťavnatý strom při teplém světle slunečním mocně se ujal a zakořenil, a tak dlouho pokvěte, dokavad si ho národ jako posvátné lípy vážiti bude. Zpěvák se učí dýchat, vokalizovat, vyslovovat; nejuhlaženější básník tříbí a piluje až mu pot na čele stojí; jednoduchý půvab, jakým Heine čaruje, nebyl bez práce; genialní žena Pařížská dala se zákonům jazyka do přísné kázně na mnohá léta, než psala „Leone Leoni“ a „Jaques,“ aniž pohrdla radou zkušeného přítele: u nás zůstává rychloperý spisovatel očistcovou muku čtenáři samému.*“²⁰

Hálek v tomto lyricko-epickém díle opravdu mistrovsky zobrazuje hlavní postavy – Alfréda a Marii. Obě tyto postavy poznaly, co je to láska, obě byly milovány. Na druhou stranu oba se dopustili něčeho, za což musejí pykat. Marie se svým způsobem dočká vysvobození v podobě popravy, ovšem Alfréd si svoji vinu nese po celý život.

Pokud začneme popisem Alfréda, nejprve se setkáme s jeho charakteristikou z pohledu zamilovaného děvčete. Hrdina toužil po lásce a chtěl ji všechnu dát Marii:

¹⁸ SHULZ, Ferdinand. *Život a spisy Vítězslava Háška*. Praha: Dr. Edv. Grégr, 1898. str. 41.

¹⁹ *Časopis Muzea království českého: Úvahy - Alfred*. Praha: Vetterlovské knihtiskárny, 1858, roč. 32, č. XVII. str. 130.

²⁰ Tamtéž, str. 132.

On svými lokty přivíjel mne k sobě

a ke mně shlížely ty oči obě,

jak věčné lásky nehynoucí zdroje.

...

z těch jeho úst tak krásně slova zněla,

a ve zraku tak milé ohně plály.²¹

V dalších slokách poznáváme jeho další rysy. Hálek sice překrásně, ovšem někdy až zdlouhavě popisuje vnitřní rozpoložení postavy. Alfred je člověk vrtkavý, nemá pevnou vůli. Kvůli špatnému svědomí a své pýše se vyhýbá lidem, touží po samotě a klidu.

Tam poznal vrtkavost' svou, příliš zjevnou

a pevnou vůli svou tak málo pevnou.

Tam, kdy sám nad sebou své zkalil oko,

a vzdech se ozval v nádrech přehluboko –

tam bděl a bděl a přemítal a vážil,²²

...

Ve své hlavě vede úvahy o roli života, o slávě, po níž toužil, a o lásce, již zahubil.

A jeho sláva? – Co mu sláva? – Růže?

jen trní zná-li – trn zda těšit může?

A jeho láska – co mu láska? Růže?

²¹ HÁLEK, Vítězslav. *Spisy Hálkovy*. Editor Ferdinand Schulz. V Praze: tiskem a nákladem Dra. Edv. Grégra, 1878. str. 10.

²² Tamtéž. str. 18.

květ otrhal – trn zbyl – zda těšit může?

On slávě obětoval lásku – všechno,

a slávou neukojen – hravé děcko

zas v lásce hledal všechno blaho svoje,

a lásku zmařiv, pyká za oboje.²³

Slovo láska je v tomto eposu nejužívanějším slovem. Jen v tomto krátkém úryvku, kde se dozvídáme právě o jeho úvaze o záhubě lásky na úkor slávy, v níž stejně nenašel uspokojení, se slovo láska vyskytuje pětkrát.

Čím dál se při čtení básně dostáváme, tím více je hlavní hrdina nesvůj, trápí ho svědomí, pocit viny. Nemůže spát, trest je natolik velký, že ho dožene až na hřbitov, kde chce nalézt toužebný klid.

V jich středu Alfred s tváří na smrt' bledou,

v níž s strachem hrůza kruté boje vedou.²⁴

...

Bez poklidu mně živých sen –

v mém červ se plíží svědomí,

nic jeho hryz neoblomí,

a hryže, hlodá stále dál,

a kudy kráčí, samý žal.²⁵

²³ HÁLEK, Vítězslav. *Spisy Hálkovy*. Editor Ferdinand Schulz. V Praze: tiskem a nákladem Dra. Edv. Grégra, 1878. str. 20-21.

²⁴ Tamtéž, str. 23.

Musíme ovšem podotknout, že ač Alfred trpí a ničí ho jeho provinění, objevuje se v něm opět pyšná stránka, kdy opovrhuje mrtvými a znovu zavrhuje svoji milou, nyní již mrtvou, Marii.

Ač nevnadní jste na pohled,

*a zraky mráz a srdce led.*²⁶

...

Ta chladná? Pryč – jsi ošklivá!

V tvém oku hrůza přebývá,

tvá krása – ohnilá je kost'

*a nehodí se za radost.*²⁷

Poté, co hrdina unikne jisté smrti na hřbitově, odchází do kláštera. Dovolíme si říci, že provinění jej natolik tíží, že jediné, po čem Alfred touží, je nalézt klid ve smrti, ale nedokáže svůj život sám ukončit. Proto po celou dobu, co pobývá v klášteře, s nikým nemluví, jen rozjímá a noci tráví u hrobu, jenž se nachází u zdi kláštera. Tuto část Alfrédova života líčí autor takto:

Tvář stále obestřena mrakem smutku

jen málokdy se projevila slovem;

vždy vážný, jako kříž nad tichým rovem –

²⁵ HÁLEK, Vítězslav. *Spisy Hálkovy*. Editor Ferdinand Schulz. V Praze: tiskem a nákladem Dra. Edv. Grégra, 1878. str. 52.

²⁶ Tamtéž, str. 53.

²⁷ Tamtéž, str. 54.

*ač s námi bratr, hádankou přec více,
nám neznámý, jak oheň skryté svíce.
Ten smutek v tváři ze dne na den dědě
ode dne ke dni stárnul vůčihledě.
Ač v letech mlád, přec vlas jak mléko šedý,
a samá vráska jeho tváře bledy.
Den trávil v bezemluvném rozjímání
vždy sám a sám, a noci beze spaní
na hrobě probděl, co tam u zdi leží.²⁸*

Z ukázek lze jasně vidět Alfrédovu rozporuplnou osobnost. Velice nám to připomíná hrdinu z Máchova Máje – Viléma. Hálkova inspirace tímto autorem je zřejmá a nikdo ji nemůže zpochybňovat.

Pokud se zaměříme na druhou hlavní postavu tohoto díla – Marii, vidíme již od začátku zničeného člověka. Zklamání láskou je obrovské a vede k neomluvitelnému zločinu, vraždě vlastního dítěte. Hálek zobrazuje Marii jako osobu, jež nemůže vnímat krásné obrazy dne a noci, jelikož jí bolest svírá srdce, její zrak je ztuhlý, matně zírání v dále a myšlenky se zaobírají vinou, která dřímá na jejích bedrech.

Když ji přivedou před soud, nepoznáváme v ní již zlomenou dívku. Před Alfreda a ostatní soudce předstupuje pevným, hrdým krokem a pyšně se na ně dívá. Není to dívka nesoucí vinu, ale mstitelka volající po krvi.

²⁸ HÁLEK, Vítězslav. *Spisy Hálkovy*. Editor Ferdinand Schulz. V Praze tiskem a nákladem Dra. Edv. Grégra, 1878. str. 64.

*Ji předvedli, a ona s pyšným okem
a přímou šjí, pevným, hrdým krokem
se přiblížila – ne jak vyznat chtějíc vinu,
leč mstitelka jak volajících o krev činů.
Tam pevným okem kol se rozhlížela,
na soudců vážné tváři mžikem dlela –
až tam – to on, toť jeho oko, bože! –
jí oči utkvěly, jak vražedné dva nože.²⁹*

Ve vězení, kde Marie čeká na popravu, pozorujeme opět trpící osobu plnou žalu. Již to není ta krasavice se rty jako růže, lícemi neproudí zdravá krev, její duše jako by ji opustila.

*Však v srdci jejím oddechnutí žádné;
ten stálý žal v něm stále jenom mládne,
a nemá klidu, nemá srdce stání,
jak vítr, jenž sám před sebou uhání.
Ty bledé rty, že jednou byly růže,
kdo z jejich úvadků to poznat může?
Ty bledé líce, že též jednou kvetly,
kdo nám z té svadlosti to povysvětlí?*

²⁹ HÁLEK, Vítězslav. *Spisy Hálkovy*. Editor Ferdinand Schulz. V Praze: tiskem a nákladem Dra. Edv. Grégra, 1878. str. 23.

*Uvadle listí, jež se sem tam klátí –
odkud, že vůni dýchalo, lze znáti?
Ba smutno soudit, že co mrtvo, žilo,
že bezduché, kdy žilo, okouzlilo.
V klín ruce sklesly – skleslo hlavy týmě –
ba, mysl těžká – těžké pout je břímě.³⁰*

Když následujícího dne odchází na popravu smířená se svým osudem, hledá toho, jenž určil její osud, ovšem nenachází a s bolestí se loučí se všemi živými.

*Ted' k lidem upřela zrak shaslý polem,
a dlouho, dlouho bloudila jím kolem –
snad někoho že hledá. Ani dechu.
Pak ještě jednou přehlídla vše jako v spěchu,
to nebe, zemi, lidi – jedním hledem –
lesk touhy bolné zašleh' v líci bledém,
ted' jedním mžikem kynul všechněm: s bohem!³¹*

Tragický osud obou hrdinů a Hálkova hra se slovy dávají oběma postavám romantický nádech, a jak zde již bylo zmíněno, inspiraci Máchou nelze v Alfredovi přehlédnout.

³⁰ HÁLEK, Vítězslav. *Spisy Hálkovy*. Editor Ferdinand Schulz. V Praze: tiskem a nákladem Dra. Edv. Grégra, 1878. str. 30-31.

³¹ Tamtéž, str. 36-37.

Již několikrát jsme zmínili Hálkův talent ve vykreslování přírody. V Alfrédovi se objevují nádherné pasáže, například s popisem hor, hradu, noci, měsíce. Hned na začátku básně se právě například setkáváme s okouzlujícím popisem horského prostředí:

*A blízko dvě si hory svorně stály;
od nich se v pravo, v levo táhly řadou
zas hory menší v nedohlednou dáli,
jak dítek tvořily by řadu mladou.
Uprostřed hor těch tiché údolíčko,
v něm skály přímí po stráních své čelo;
na nich si bříza zvolila své staveníčko,
a křoví malebně se po nich rozestřelo.³²*

Nesouhlasíme však s Hálkovým názorem, že nebyl při psaní svých eposů ovlivněn romantismem. Právě v této veršované povídce je to naprosto zřejmé. Popisy nočního hřbitova, hrobů, kláštera a života za jeho zdmi, to vše nacházíme v typických znacích romantismu. Jako ukázkou zde uvádíme úryvek z popisu kláštera.

*Táhlé chodby, nepřivyklé krokův hlasu;
pakli noha k jejich pustotě kdy zbloudí,
sténá ohlas probuzený v teskném žasu,
a řeč ta se dlouho, táhle jimi proudí.*

³² HÁLEK, Vítězslav. *Spisy Hálkovy*. Editor Ferdinand Schulz. V Praze: tiskem a nákladem Dra. Edv. Grégra, 1878. str. 5.

*Stěny věčně tytéž – bledé, beze změny,
pro hřích a pro vášeň němé – bez ozvěny,
bez citu pro pestrolících květů vůni,
bez sluchu pro světa lomoz lopotivý;
a z těch ptáčků, co se na svobodě sluní,
žádný nezašle sem hlásek přívětivý.
Život je zde prázdný, smutný – jak ty stěny,
život za živa zde pochován jak v hrobě –
ne však, aby tlel tam v bezesenném snění,
ale s vědomím by odumíral sobě.³³*

Musíme také zmínit, že po přečtení Alfréda zjistíme, že zde Hálek nepopisuje žádný interiér. Vždy se zaměřuje na exteriér, ať již jde o vykreslení hor, cestu na popraviště či popis hřbitova. Soudní síň nebo cela, v níž čeká Marie na popravu, zde nejsou popsány vůbec. S tím se setkáváme i u ostatních eposů. Básník vždy věnuje pozornost exteriéru, vykresluje nádherné obrazy přírody, ale nikdy se nedozvíme, jak vypadají domy, zámky, cely a další budovy, ve kterých postavy žijí či přebývají.

V předchozích odstavcích jsme srovnávali Hála s Máchou. Srovnávat je můžeme i v tomto případě. Zatímco Máchův pohled na krajinu je někdy zdrcující a skeptický, někdy splývavě harmonický, v Hálkových dílech je skepse naopak zjemňována, a to například zdrobnělinami, které autor vkládá do rýmu, čímž na ně klade významový důraz. Vidíme zde zajímavý příklad Hálkova romantického pohledu na svět. Do romantismu vkládá

³³ HÁLEK, Vítězslav. *Spisy Hálkovy*. Editor Ferdinand Schulz. V Praze: tiskem a nákladem Dra. Edv. Grégra, 1878. str. 59.

básník idylu a v tomto případě můžeme říct, že se jedná o zvláštní případ „Hálkovského romantismu“.

*Uprostřed hor těch tiché údolíčko,
v něm skály přimí po stráních své čelo;
na nich si bříza zvolila své staveníčko,
a křoví malebně se po nich rozestřelo.³⁴*

3.2.2 Krásná Lejla

Lyricko-epická báseň Krásná Lejla vypráví příběh o pyšném válečníkovi Alfonsovi, jenž je zajat v boji a nečeká ho již nic jiného než život ve vězení. Král ho natolik nenávidí, že o něm zakázal dokonce i mluvit. Doma na něho mezitím čeká nešťastná Lejla, celé dny jen roní slzy, bolest ze ztráty milované osoby ji ničí, až dokonce začne přemýšlet o smrti.

Při vzpomínání na pěkné chvíle s Alfonsem se rozhodne, že se pokusí svou krásou a svým tancem uchvátit krále a přesvědčit ho, aby Alfonse propustil.

Po království začnou kolovat zvěsti o nádherné dívce, která nemá v kráse a v tanci sobě rovné. Krále to zaujme a pozve ji, aby mu zatančila. Lejla svým tancem vyjadřuje všechny svoje emoce a král jí samým dojetím nabízí za odměnu dar.

Lejla mu začne blahorečit, vypráví mu o své lásce, o tom, jak ji ztratila, a prosí ho o její navrácení. Králi se hne srdce, slza mu ukápne, hněv a nenávist vůči Alfonsovi mizí, a tak ho propouští.

³⁴ HÁLEK, Vítězslav. *Spisy Hálkovy*. Editor Ferdinand Schulz. V Praze: tiskem a nákladem Dra. Edv. Grégra, 1878. str. 5.

Tuto veršovanou povídku, vydanou v roce 1859, považujeme za nejslabší ze všech Hálkových eposů. Téma lásky jako nástroje k zušlechtění lidí je stejné jako v Alfredovi či Mejřimě a Husejnovi. Opět se zde opakují stejné motivy, obrazy či nálady. Bohužel ale nedosahuje takové úrovně jako právě dvě zde zmiňovaná díla. Tímto tvrzením se shodujeme s mnoha názory spisovatelů i literárních kritiků.

Vítězslav Tichý k této básni poznamenává: „*Cítíme, že pro rozsáhlejší báseň to je příliš málo (Krásná Lejla má 285 veršů), a chce-li básník udržeti čtenářovu pozornost a napětí, musí si pomoci především tím, že příběh co nejvíce zkonkretisuje, psychologicky prohloubí a odůvodní, aby jednající osoby nezůstaly pouhými stíny.*“³⁵ Hálek tyto podmínky bohužel v básni nesplnil. Opět nevíme, kdo je Lejla, kdo Alfons, k jakému národu patří, do jaké doby je můžeme zařadit, nedozvídáme se téměř nic.

Tichý také autorovi vyčítá jeho pevnou víru v moc a sílu lásky a její kouzlo. Chápeme, že v době, kdy dílo vzniklo, byl Hálek zamilován a okouzlen svoji múzou, ale s tímto Tichého tvrzením musíme také souhlasit. Král, který se raduje, že porazil a zatkl protivníka, ho přeci nepropustí z vězení jen proto, že jej dojal tanec a láska soupeřovy milenky. V případě tohoto eposu můžeme pouze spekulovat nad tím, zda si Hálek všechny tyto nedostatky uvědomoval či se jich dopustil nevědomě.

Jak již bylo zmíněno, jedná se o nejslabší Hálkovu epickou báseň. A bohužel i postavy v tomto díle jsou vykresleny poněkud chudě.

Alfonse popisuje autor hned v úvodu jako pyšného bojovníka, pro kterého je válka vším. Toto je však bohužel jediný popis Alfonse, jenž se v celém příběhu objevuje.

Tak pyšnou mysl Alfons v hlavě noci,

tak pyšnou, že až k hvězdám smělá brojí;

leč také zdarem nikdo víc se nehoní:

co odvážlivé – na tom svoji touhu kojí.

³⁵ TICHÝ, Vítězslav. *Básník Vítězslav Hálek*. Vydání I. V Praze: Národní práce, 1944. str. 23.

*A tak povznes' hrdou mysl svoji
to proti králi – hlavě pomazané;
on vyzval národ ku lítému boji
a nebi přísáhal, že válčit neustane.³⁶*

Hálek popisuje pouze Alfonsovy vlastnosti, nedozvídáme se tudíž, jak vlastně Alfons vypadá. Čtenář si tak může pouze domýšlet a představovat, jak by mohl hrdina vypadat.

Ani postava Lejly zde není vykreslena nijak hluboce. Setkáváme se s truchlící dívkou, jež oplakává ztrátu svého milého a v jednu chvíli dokonce pomýšlí na smrt.

*A doma po něm krásná dívka stůně –
to mladá Lejla, spanilejší duhy,
a jemná jako kvítka ranní vůně
a svěží jako mladé jarní luhy.
Ted' osamělá, jak hrdlička v háji;
však nezpívá, leč hořké slzy roní,
divokou bolest' v outlém srdci tají
a hlavu smutnou k sirým ňadrům kloní.³⁷*

...

³⁶ HÁLEK, Vítězslav. *Spisy Hálkovy*. Editor Ferdinand Schulz. V Praze: tiskem a nákladem Dra. Edv. Grégra, 1878. str. 69.

*Pro Lejlu nejsou více noci krásné,
jen blízká smrt' jí v mladé mysli tane;
hasnoucí hvězda její oko jasné,
v něm zpomínka co horká slza kane.³⁸*

Náhle se v Lejle probouzí nová síla. Její jakési vzchopení se a nápad, jak osvobodit svého milého, je zde podle nás poněkud zbytečně zdlouhavě popisován, proto uvádíme pouze úryvky, jež nejlépe vystihují pocity této mladé dívky.

*A dávná touha duši její chvátí –
ta samá touha, jak před časem dávným.³⁹*

...

*Již mysl klidná dávné štěstí vnímá,
již smutku vazba s duše jí se kácí –
již s novou silou láska jí se vrací
a němou bázeň se srdce jí snímá.⁴⁰*

Zdlouhavě je popisován i tanec, jež zde autor líčí. Lejla tancem ztvárňuje bolest, která nastala po ztrátě Alfonse. Nejprve přichází radost, to vzpomíná na šťastné chvíle s milovanou osobou, poté smutek, který vyjadřuje její pocity, když byl milý uvězněn.

³⁷ HÁLEK, Vítězslav. *Spisy Hálkovy*. Editor Ferdinand Schulz. V Praze: tiskem a nákladem Dra. Edv. Grégra, 1878. str. 69.

³⁸ Tamtéž, str. 70.

³⁹ Tamtéž str. 71.

⁴⁰ Tamtéž, Vítězslav. *Spisy Hálkovy*. Editor Ferdinand Schulz. V Praze: tiskem a nákladem Dra. Edv. Grégra, 1878.str. 72.

...

vzkřik — — Lejla sklesla. Na ni hrob jen zívá,

*a duše pustá jako zimní hory.*⁴¹

Na to, jak básník zdlouhavě popisuje Lejlin tanec, se zde nesetkáváme vůbec s žádným náznakem erotiky. Jelikož se jedná o exotickou zemi, kterou se nám Hálek snažil v tomto eposu přiblížit, měl by mít tanec jakýsi erotický náboj. Tance, jež tanečnice předváděly před vládci v exotických zemích, hlavně na Středním východě, byly smyslné, měly diváka okouzlit, svést, nabít ho radostí a energií. Nic z toho se ale v tanci hlavní hrdinky bohužel nevyskytuje.

Dále se zde setkáváme s vyprávěním o Lejlině lásce, které vede k obměkčení králova srdce a následnému propuštění Alfonse. Příklady líčení pocitů a lásky zde byly a ještě budou uváděny mnohokrát, proto je v tomto případě vynecháváme i z toho důvodu, že nejde o tak obdivuhodný popis jako v ostatních případech.

Co ale nesmíme zapomenout podotknout, je celkový popis lásky. Hálkova láska je ve všech jeho eposech naprosto nevinná, cudná. Nikde se neobjevuje žádný náznak vyostřené erotiky. Hálkovy postavy se vždy maximálně políbí. V Alfredovi se sice dozvídáme, že Marie byla těhotná, ale o samotném aktu početí není v celé epické básni jediná zmínka.

Také malba přírody a krajiny celkově je zde naprosto vynechána. Jak již bylo zmíněno, netušíme, o jaký národ jde, v jaké zemi se příběh odehrává, v jaký čas. Vidíme zde ale jakýsi nástin, že se jedná o exotickou zemi. To můžeme usoudit již podle jmen – Lejla a Alfons, která nejsou typicky slovanská. Dále se zde objevuje již zmíněný tanec před králem. Tanečnice v královských palácích a jejich orientální tance mají původ na Středním východě.

⁴¹ HÁLEK, Vítězslav. *Spisy Hálkovy*. Editor Ferdinand Schulz. tiskem a nákladem Dra. Edv. Grégra, 1878, str. 75.

3.2.3 Mejrma a Husejn

Hned na počátku tohoto eposu se setkáváme s neznámým hrdinou jedoucím na bílém koni. Dozvídáme se, že je vyhnanecem, nemá cíle, nikdo po něm netruchlí, neví, kde složí hlavu. Náhle se před námi rozprostře údolí a odněkud se line libý zvuk. Husejn, jak se hrdina na koni jmenuje, je tím zvukem naprosto okouzlen. Jde za ním a nachází nádhernou dívku obklopenou chasou a hrající na šezdár⁴². Husejn, omámen tímto výjevem, zůstává zkameněle stát i po tom, co všichni odcházejí pryč.

Hrdina nemůže spát, neustále má před sebou obraz neznámé dívky. Ani ona nedokáže přestat myslet na muže na bílém koni, na první pohled se do něho zamilovala. Druhý den znovu chasa tančí kolem dívky, zase se objeví Husejn a dívka po chvíli opět utíká. Chasa odchází za ní a zůstává jen služebná. Husejn se dozvídá, že neznámá se jmenuje Mejrma.

Při dalším setkání si Husejn s Mejrímou vyznávají lásku a stávají se z nich milenci. Husejn vypráví Mejrímě svůj příběh. Dal se k Turkům, chtěl je přepadnout v jejich vlastních řadách, nic netušící Albánci ho za to prokleli. Když se mu podařilo dostat se k vůdci, začal se domlouvat s Albánci na plánu bitvy. Poté, co k ní opravdu došlo, byl Husejn zrazen. Podařilo se mu utéct, ale na jeho hlavu vypsali odměnu, od té doby se skrývá.

V ději se náhle přesouváme k Mehmedovi, protivníkovi Husejna. Chodí jako tělo bez duše, ke všemu je lhostejný a lidé si začínají šeptat o jeho změně. Za ní stojí dívka, kterou dostal darem. Zamiloval se, dotyčně slibuje celý svět, dočká se však odmítnutí. Mehmed to neustále zkouší, ale vždy odchází zklamán. V jednu chvíli už to děvče nevydrží a oznamuje Mehmedovi, že miluje Husejna. Vypráví o tom, jak Mehmedovi lidé Husejna vypátrali, jemu se ale podařilo utéct. Mejrímě nicméně zajali a odvezli sem. Nyní ho prosí, aby ji vrátil Husejnovi, dokonce mu hrozí, že si pro ni i s vojskem přijde.

⁴² Šezdár = nástroj podobný loutně, jehož zvuk je velmi dojemný (HÁLEK, Vítězslav. *Spisy Hálkovy*. Editor Ferdinand Schulz. V Praze: tiskem a nákladem Dra. Edv. Grégra, 1878. str. 438.)

Opět nastává přesun v ději, a to zpět k Husejnovi. Ten pátrá po tom, co vedlo k Mehmedově změně. Eunuch mu prozradí, kdo jej tak okouzлил. Rozzloben začne svolávat lid k boji. Vypukne bitva a oba protivníci se bijí jak smyslů zbavení. Náhle Husejn vidí hořet Mehmedovo město, opouští bitvu a ujíždí zachránit Mejrimu. Jeho lid ho opět považuje za zrádce. Husejn se však s Mejrimou vrací na bojiště, kde ve společném objetí umírají. Mehmed zastavuje boj a v pláči klesá k mrtvé Mejrimě.

Příběh končí obrazem Mehmeda, nyní již jako bledého, vyschlého starce, sedícího u hrobu Mejrimy a Husejna.

V následující kapitole se zabýváme další Hálkovou skladbou, a to Mejrimou a Husejnem. Epos, jenž vyšel ve stejném roce jako Krásná Lejla, je tou samou oslavou lásky, jako jsme mohli spatřit v Alfredovi i Krásné Lejle. V tomto díle můžeme opět vidět, jak byl Hálek talentovaný básník, ovšem z motivu lásky jakoby se již vypsál. Líčení dojmů a pocitů postav shledáváme téměř odbytým. Během dvou let napsal Hálek tři eposy o lásce, je tedy zřejmé, že každým dílem musí být tento motiv slabší. V průběhu tak krátké doby není prostě možné napsat tři velkolepá díla o oslavě lásky.

Tento náš názor se shoduje s názorem Jana Nerudy, který se k této lyricko-epické básni vyjádřil ve svých spisech takto: *„Hálek po bedlivém čtení svého plodu pozná, že se alespoň prozatím z lásky vypsál, že v posledním svém plodu už sama sebe opisuje, a nyní k tomu hledět musí, aby i jiné momenty duševního života vedle všeovládající lásky v popředí vystoupit nechal. Za půl druhého roku tři knížky oslavou lásky naplniti jest sice možno, bojím se ale, že u každého básníka druhá knížka první, třetí druhé slabší bude. Básník jest jako gymnonotus electricus – vydav silnou omračující ránu má pak jen vždy slabší a slabší rány pohotově, až konečně všechna síla ujde; musí nějaký čas zase sečkat aneb rychle v nové vřkolí uplout, aby síly znovu nabyly.“*⁴³

Musíme ovšem podotknout, že se v tomto díle začíná objevovat vedle motivu lásky i motiv boje. Dosud nebyl v Hálkových dílech tento námět zaznamenán, ale v jeho dalších

⁴³ NERUDA, Jan. *Literatura I.* 1. vydání. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1957. str. 128.

epických pracích se s ním budeme setkávat často. O motivu boje se zmiňuje ve své knize i Vítězslav Tichý: „*Ale Mejrima a Husejn znamená už také poněnáhlý přechod od melodie čistě erotické ke zvukům mužnějším, od motivu lásky k motivu boje. Tento motiv se odtud stává Hálkovi na delší dobu neméně důležitým námětem jeho epických prací. Husejn je Albánec, který vyrostl mezi Turky a byl jimi vychován, nakonec však bojuje proti nim.*“⁴⁴ Také ale nezapomíná poznamenat, co zde již bylo řečeno: „*Ale Hálek vězel příliš hluboko ve svém myšlenkovém a citovém ovzduší, aby se ho mohl tak snadno a naráz zbavit: a tak nalézáme vedle nového motivu zase ještě cit milostný, vytrvalý a stálý.*“⁴⁵

Básníkovi jsme v jeho předchozích dílech vytýkali, že nevíme, odkud postavy pocházejí. U většiny netušíme, k jakému národu patří. V této básni se však dozvídáme o bojích mezi Turky a Albánci, k nimž patří i Husejn. Konečně tedy můžeme hrdinu přiřadit alespoň k nějakému národu a čtenáři si tak mohou lépe představit, v jakém kraji se děj odehrává.

Pokud se zaměříme na vykreslení postav, musíme bohužel konstatovat, že oproti Alfredovi a Krásné Lejle zde nejsou postavy popsány. Nešetkáváme se ani s rozborem vlastností hrdinů. O tom, jak vypadá například Husejn, se nedozvídáme nic. Velice málo si může čtenář po přečtení této skladby o Husejnovi domyslet – Albánec, mladý muž, statečný bojovník, zamilovaný člověk. Co se týká kresby postavy, přečteme si pouze o jeho snědé tváři, havraních vlasech, ohnivých očích a smutném výrazu ve tváři.

„*S tou snědou tváří?*“ – „*Bože, koho, koho?*“ “

„*Tak smutný seděl na svém bílém koni,*

a předc v těch očích tolik ohně mnoho –“

„*„Má duše, tebe černý přízrak honí;*

to byl ten smutný jezdec za večera.“ “

⁴⁴ TICHÝ, Vítězslav. *Básník Vítězslav Hálek*. 1. vydání. V Praze: Národní práce, 1944. str. 24.

⁴⁵ Tamtéž, str. 24.

„Vid', on to byl! O já sem též ho zřela –

vlas havraní a z očí jeho šera

neznámá zaleskla se na mne střela, ...⁴⁶

Postavu Mejrimy básník také naznačil pouze lehce. Lze si tedy po prostudování tohoto eposu představit Mejrimu jako nádhernou mladou dívku, která je nejdříve šťastná a poté trpí uvězněná v paláci nepřitele. To je ale bohužel celé, co se o postavě a povaze Mejrimy dozvídáme.

Kam zahleděla se ta dívka světlým okem?

O dlaň podepřela svou krásnou bradu

a jakby potopená v žalu přehlubokém

tam někde v dálce hledala si radu –

tak jako ptáček v kleci uzavřený

skrz mříže na svět patří roztoužený.⁴⁷

Ani zmínka o Husejnově nepříteli – Mehmedovi není téměř žádná. Mehmed – zlý a krutý rádce sultána stojící v čele Turků se zamiluje do krásné dívky, která ho však odmítá. Stává se z něho zlomený a usouzený stařec, jenž by pro lásku obětoval vše.

Kdyby již vous mu neprokvetal bělem

a vrásky nezasedly nad jeho si čelem

tak, že již nejsou nikdy k vyhlazení: ...⁴⁸

⁴⁶ HÁLEK, Vítězslav. *Spisy Hálkovy*. Editor Ferdinand Schulz. V Praze: tiskem a nákladem Dra. Edv. Grégra, 1878. str. 94.

⁴⁷ Tamtéž, str. 118.

Dovolujeme si říct, že se téměř celá veršovaná povídka skládá z neustálých popisů citů hlavních hrdinů. Jak již bylo zmíněno, jedná se o třetí Hálkovu lyricko-epickou skladbu pojednávající o lásce. A jak napsal Neruda, je z tohoto eposu cítit, že se Hálek akorát opakuje. Pro příklad uvádíme několik ukázek.

1. Husejn poprvé spatří Mejrimu:

*Na dívku pohlíd' – v její oči – –
o bože, s ním se hlava – všecko točí;
on umíral-by bolem, hořel blahem,
rozevřel náruč v milém opojení,
s ní v kole šílel v obejmutí drahém,
s ní nes' by rád i – věčné zatracení.⁴⁹*

2. Zamilovaný Husejn:

*Ba on se u ní již jak doma cítí
a přísahá jí na své živobyti,
že ona nejdražší mu v celém světě,
že květ spíš bez deště, bez slunce rozekvete,
než v životě mu bez ní jaké štěstí –
a s ní že všechno podvolí se nésti.⁵⁰*

⁴⁸ HÁLEK, Vítězslav. *Spisy Hálkovy*. Editor Ferdinand Schulz. V Praze: tiskem a nákladem Dra. Edv. Grégra, 1878, str. 112.

⁴⁹ Tamtéž, str. 91.

⁵⁰ Tamtéž, str. 105.

3. Okouzlená Mejrma:

*I Husejn tam. A když ho uviděla,
krev v mladých žilách nepokojem vřela –
hned zbledla, hned zas krvavěla v tváři,
jen z očí stejně krásné nebe září.*⁵¹

4. Zamilovaný Mehmed:

*On proklíná své dosavadní žití,
on neštěstí v svém ukoralém srdci cítí,
že žil tak dlouho a že žil bez lásky;
leč hned zas stírá s čela četné vrásky
s tou myšlenkou mnohý čas si vnadí,
že nyní vše to sobě vynahradí.*⁵²

Nesmíme ovšem zapomenout uvést ukázkou nového motivu, jenž se poprvé v Hálkově díle objevil, a to boj. Tento motiv je v tomto díle pouze nastíněn, ovšem v dalších lyricko-epických skladbách s ním Hálek pracuje mnohem intenzivněji.

*Již obě vojska proti sobě táhnou,
a obě po krvi a po vítězství prahnou.*

⁵¹ HÁLEK, Vítězslav. *Spisy Hálkovy*. Editor Ferdinand Schulz. V Praze: tiskem a nákladem Dra. Edv. Grégra, 1878, str. 95

⁵² Tamtéž, str. 114.

A jedněm Husejn v čele, Mehmed druhým,

a oba proti sobě s vojem tuhým.

Albánci zapěli si píseň zvučnou

o bitvě, o smrti a vítězení,

a jako jiskra projelo to řadu hlučnou,

že bázně ani v jednom srdci není.

A allah hú! zas Turci zavřeštěli

jako vzteklí mezi ně se vrhli.

...

Nastalo vraždění a krve prolévání –

na zemi mrtvola si stele trupem,

a přes mrtvé se živý popohání,

až padne též a bude smrti lupem.⁵³

Stejně jako v Krásné Lejle i zde popis přírody naprosto chybí. Nevíme, jakou krajinou projíždí osamělý Husejn na svém bílém koni. Popis oblasti, v níž bydlí Mejrma, nám zůstává také utajen. Hálek se ke konci skladby pouze zmiňuje, v jakém prostředí hrdinka vyrůstala. Bohužel oproti nádherné kresbě krajiny v Alfredovi, není v tomto díle nic.

⁵³ HÁLEK, Vítězslav. *Spisy Hálkovy*. Editor Ferdinand Schulz. V Praze: tiskem a nákladem Dra. Edv. Grégra, 1878. str. 159 - 160.

na mne se krásná otčina co domov smála –

kde volně mráčky modrým nebem plavou

a vrchy pnou až do nebe svou výši,

na větvích ptáček skládá píseň hravou

a orel s sluncem válčí o svou říši.

Tam k srázu kamzík pádí nohou volnou

a pramen čistý laňky žízeň hasí, ...⁵⁴

Nesmíme ovšem zapomenout vyzdvihnout, že nám konečně Hálek, alespoň minimálně, poodkrývá národy, ze kterých hrdinové pocházejí. I když se autor pouze zmiňuje, dozvídáme se, že Husejn je Albánec a proti němu v čele Turků stojí jeho nepřítel Mehmed. I přesto, že jde pouze o malou zmínku, může si čtenář alespoň lehce vytvořit nějakou představu o tom, v jakém prostředí se děj odehrává.

„O válkách slyšela's, jež Albánové

s psy Turky vedou na záštitu víře.

Tam započali žití mého dnové,

hned v mládí syti smutkem v plné míře.

Pod jarmem Turků moji bratří lkali,

jež často s sebe marně setřásali.

Jak býče, jemuž pod jhem o volnosti zdá se,

a ono jho přetrhout rozbíhá se:

⁵⁴ HÁLEK, Vítězslav. *Spisy Hálkovy*. Editor Ferdinand Schulz. V Praze: tiskem a nákladem Dra. Edv. Grégra, 1878. str. 129.

tak moji bratři přechoasto se srozuměli –

leč Turci sílu na své straně měli.⁵⁵

3.2.4 Goar

Hálek nás v básni seznamuje s knížetem Goarem. Ten ve svém kraji vládl špatně, jeho lid poznal jen bídu, pro všechny byl postrachem. Díky svému vojsku se kníže ničeho nebál. Jeho zlost však nepramenila z temného srdce, ale z dětství. Jako dítě se nesměl s lidmi stýkat, bylo mu vštěpováno, aby jimi opovrhoval. To vedlo k odcizení, proto svému lidu nerozuměl, pustošil zemi a stal se tak nepřitelem celého národa.

Jednoho dne Goar vše prohrál, náhle neměl nic a jakoby se po něm slehla zem. Sám básník se ptá, kam se mohl hrdina ztratit.

V další kapitole se dozvídáme o starém polorozpadlém hradu a pověsti, která je jím opředena – kdo hrad vystavěl, pro koho, proč byl opuštěn a kdo ho nyní opět obývá. Mluví se o mladém hochu, nikdo ale neví, odkud přišel. Mladík, jenž se zde skrývá, není nikdo jiný než Goar.

Jednoho dne sedí Goar před hradem a rozjímá. Náhle kolem něho prochází chasa, vracející se z pole. Všichni ho vřele zdraví, usmívají se na něj a v tu chvíli se v Goarovi něco mění. Večer, kdy lidé sedí kolem ohně, povídají si, tancují, přichází Goar a usedá mezi ně. Zde se poprvé setkává s Marfou, dcerou váženého kmeta Jovana. Náhle zazní mezi chasou píseň o krutém vládcí. Když zpěv umlkne, všichni jásají a hledají neznámého hosta, ten mezi nimi už ale není. Poté, co Goar slyší píseň o sobě, utíká. Hrad mu již nestačí, prchá do lesů a zase zpět. Žal ho drtí, nemůže unést tíhu svých činů.

Znovu se setkává s Marfou, touží po sobě, začnou se scházet. Goar Marfě vypráví svůj příběh. Neprosí o milost, ale chce ze sebe sejmout tu tíhu. Dívka je plná

⁵⁵ HÁLEK, Vítězslav. *Spisy Hálkovy*. Editor Ferdinand Schulz. V Praze: tiskem a nákladem Dra. Edv. Grégra, 1878, str. 98 - 99.

rozporuplných pocitů a neví, co má dělat. Nakonec zůstává po Goarově boku. Zamilovaná dvojice spolu tráví mnoho času a Goar se časem začíná zbavovat svých muk.

Vše ale končí ve chvíli, kdy se krajem začne rozléhat zpráva, že někdo sbírá vojsko a chce ovládnout zemi. Goar po této novině odchází do ústraní. Navrací se a pustí se do shromažďování vojska na obranu lidu. Všichni jdou za Goarem a časem se jim podaří cizí vojsko téměř zahnat. Při poslední bitvě je však Goar zraněn a umírá s úsměvem na tváři.

Tato lyricko-epická báseň vyšla v roce 1864. Jak můžeme vidět v předchozích odstavcích, není děj eposu opět nijak rozsáhlý a vše je naprosto zidealizované. Zlý kníže špatně vládl, lid tudíž vládce zapudil. Goar utekl do hor, tam mu příroda, lid a láska otevřeli srdce, a když se objevil cizí vládce a chtěl se zmocnit trůnu, postavil se Goar do čela statečných horalů a nakonec zemřel ve vítězném boji.

Jak již bylo v této práci zmíněno, inspiraci našel autor nejspíše ve svých zážitcích z cest po Vysokých Tatrách. To se projevilo právě v popisu horského zátíší, které sloužilo, jako pozadí básně. V předchozí kapitole jsme poznamenali, že se v Hálkových dílech začíná kromě lásky objevovat i další téma, a to motiv boje. Na rozdíl od Mejrimy a Husejna, kde byl tento motiv pouze nastíněn, projevuje se v Goarovi naplno, a téma lásky, se kterým se zde opět setkáváme, ustupuje jakoby do pozadí. A nejen výlet do Vysokých Tater inspiroval Hála k napsání Goara. Básník se zde začal projevovat jako hlasatel svobody. Do okouzlující přírody zasadil politický idealismus. A Goar se tak stal velkolepou hymnou o volnosti národů.

Jan Neruda ve své úvaze o této epické básni napsal: *„Politická svoboda lidstva je základní myšlenkou básně Goar. Je to u nás něco nového a Goar má již proto důležitost svou, že v písemnictví našem vyznačuje ráz doby, že je – „Markstein der Zeit“. Co mezník takový byl ovšem také všanc vydán nehodám časovým, kterýmiž utrpěti musil. Po přečtení Goara zdálo se nám, jako bychom byli zažili sen politické noci. Viděli jsme básníka, který nemůže se ubrániti časovému dojmu, který je sobě ale toho vědom, že třeba s dojmem tím mocně zápasiti, aby resultát objevil vítězství poesie; a viděli jsme zase s druhé strany, že život politický není vzdor záchvatné síle své přece s to, aby přemohl tak bohatého lyrika, jakým je bez odporu Hálek. Ovšem, Hálek je lyrik, a nikoli epik, proto také Goar zůstal*

lyrickou básní vzdor obsahu dějinnému.⁵⁶ Dále také poznamenává: „Lyrika ta je ale celkem v odporu ku předmětu zvolenému, a provedení neodpovídá tedy nikde v té míře, ve které se idea s formou shodovaly při Alfredu a třeba i Husejnu. Proto také a vzdor překvapující lahodě jazykové, jaká Goara vyznačuje, nemůžem Hálkovi nejnovější plod jeho naznačit co pokrok, co vynesení nad dřívější niveau. Jednotlivosti v Goaru obsažené nepozbudou tím pěknosti své, vcelku ale chcem novou báseň považovat jen za – „mezník doby“.⁵⁷ Celkově můžeme tedy říci, že Nerudu Hálkův znamenitý počín nikterak nenadchl. Musíme s ním ale souhlasit v jedné věci, a to, že se v této básni projevila více stránka lyrická a stránka epická je zde jaksi zanedbávána.

Naopak Jaroslav Vlček se o Goarovi vyjádřil takto: „Pouze dva realní popudy měl Hálek ke Goaru: svou cestu tatranskou z roku 1862 a polsko-ruský boj z roku 1863. Ona se svou scenerií sloužila za pozadí básně, tento se svou ideou svobody za myšlenkový podklad děje. Jinak děj Goara jest opět ideální, ideální jsou i lidé, ba ideální jest i příroda. Než právě tato látka, nespoutaná a neomezující, vnesla básníka k smělému letu: jeho verše znějí jako hymna na volné sebeurčení člověka na majestát horské přírody, na šlechtnost lidského srdce. V klidném lůně matky člověčenstva, mezi prostým lidem a pod laskavým pohledem milující ženy taje i ledová kůra na srdci tyranově, a on stává se lidumilem, hrdinou, člověkem.“⁵⁸ Popis tohoto eposu vystihl Vlček naprosto přesně – ideální děj, ideální lidé, ideální příroda – pro Hálkovy eposy tak typické, a to i přesto, že většina končí tragicky. Konkrétně v tomto díle hrdina umírá na bojišti, ovšem to nemění nic na tom, že dokonalá příroda, milí lidé a láska dokázali obměkčit tyranovo srdce a udělat z něho lepšího člověka.

Velice kladně se o tomto díle vyjádřil Ferdinand Schulz: „Stránka politická jeví se nám tu v lesku opravdové lidskosti a člověk jakožto věrný syn přírody. Pravá lidskost ovroubena přírodní krásou jest pěvci Goara vrcholem pozemského života, nejvyšším

⁵⁶ NERUDA, Jan. Literatura I. 1. vydání. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1957. str. 451 - 452.

⁵⁷ Tamtéž, str. 453 - 454.

⁵⁸ Výroční zpráva císař. král. české realky pražské za školní rok 1892. 1. vyd. Praha: Knihotiskárna B. Stýbla, 1892. s. 10 – 11.

*úkolem a cílem všeho tvorstva. ... Pěvec náš vznesl se ve své duchovní vyspělosti na stupeň, na němž zrají nejdokonalejší plody umění básnického.*⁵⁹

Co ovšem zase můžeme básníkovi vytknout, je to, že opět nevíme, odkud hrdina pochází, v jakém kraji se děj odehrává a který národ sužují boje. Nedožíváme se, kde se nachází to nádherné horské prostředí. Co je zač ta nádherná dívka, jež Goarovi pomohla opět najít smysl života. I přesto, že se Hálek inspiroval svojí cestou do Tater, není přírodní scenérie v básni taková, jakou sám na tomto svém putování poznal. Na druhou stranu lze tento počín Hálkovi odpustit, a to hlavně díky kouzelným obrazům a reflexím, jež v tomto díle nacházíme. To činí z Goara nejlepší práci ze všech Hálkových lyricko-epických básní.

Se stejným názorem se setkáváme i u Jaroslava Vlčka: *„Nevíme sice zase, kdo je Goar, kde jeho kraj, který jeho lid a kdo ta, jež mu vdechla nový život; ale dojem z pohledův na ty ideálně krásné řetězy hor, na východ i západ slunce, noční klenbu nebeskou, tajemnou tišinu pralesa, spokojený život lidu, a zejména na rostoucí obrat v duši osamělého vládce je silný. Horoucí svobodmilovnost Hálkova, již objímá veškeré lidstvo, a plamenný štětec jeho líčení vykouzlili v Goaru řadu reflexí i obrazův, které řadí báseň tu mezi nejlepší kusy jeho lyrické-epiky.*⁶⁰

A podobně se o této lyricko-epické skladbě zmiňuje i Vítězslav Tichý: *„Ostatně lze o této povídce říci totéž, co o ostatních: její vadou je obvyklá neurčitost postav, dějů i místního zbarvení. Hálkovi sice tanula na mysli tatranská příroda, ale ne taková, jak ji sám na své cestě poznal. Nechtěl podat její konkrétní obraz, nýbrž její celkový a všeobecný dojem. Této vady musíme litovati tím spíše, když vidíme, že zde Hálkova forma, jeho básnický výraz dosáhl značného stupně dokonalosti, při níž plynou verše v lahodném a dokonalém rytmu.*⁶¹ V podstatě se stále jedná o tytéž výtky, které se objevují i u ostatních eposů.

⁵⁹ SHULZ, Ferdinand. *Život a spisy Vítězslava Háška*. Praha: Dr. Edv. Grégr, 1898. str. 61.

⁶⁰ *Výroční zpráva cís. král. české realky pražské za školní rok 1892*. 1. vyd. Praha: Knihtiskárna B. Stýbla, 1892. s. 10 – 11.

⁶¹ TICHÝ, Vítězslav. *Básník Vítězslav Hálek*. 1. vydání. Praha: Národní práce, 1944. str. 25.

Zprvu nás básník seznamuje s krutým panovníkem, surovým tyranem, nespravedlivým, zpupným samovládce, kterého lid svrhne a nezbyvá mu nic jiného než uprchnout. Poté nám odkrývá druhou hrdinovu tvář – zničenou osobu, kajícího se snažícího se zbavit své viny. Horská příroda a láska ke krásné dívce z něho učiní ušlechtilého člověka, jenž vystoupí ze své skrýše, jako neznámý cizinec sjednotí lid, aby se postavil utiskovateli, který se v zemi objevil, a jako hrdina s úsměvem na tváři po vítězné bitvě umírá.

Autor nám opět neprozradí, jak hlavní postava fyzicky vypadá. Mnohem více se soustředil na propracovanost její osobnosti. Zpočátku se setkáváme se svrženým vládcem, přestrojeným a prchajícím do hor před zlobou svého lidu. Básník ho tedy popisuje takto:

Jak psanec, v šatu přestroji,

jak jelen, rozeštvaný v klestu,

za dne se v lesích skrýváje,

neznámou v noci hledal cestu.⁶²

Nejvíce se však autor zaměřil na pocit viny, který hrdinu celým příběhem pronásleduje. Goar neustále svádí vnitřní boj. Tíha jeho viny je natolik velká, že ji nemůže kníže snést. Nemá se komu svěřit, není nikdo, kdo by mu dal rozhřešení. Nejvýstižněji jeho bezmoc dokazují tyto verše:

...

tak prchal Goar ku hradu,

duch svržený, s prokletou hlavou.

Na vlhké mechem kamení

rozpálené tam kladl čelo,

⁶² HÁLEK, Vítězslav. *Spisy Hálkovy*. Editor Ferdinand Schulz. V Praze: tiskem a nákladem Dra. Edv. Grégra, 1878. str. 191.

*do ňader prsty zatínal,
pod nimiž srdce krvácelo,
a ve tmy nejtemnější kout
pohřížel zraky vytřeštěné,
až prsou vzdechy hluboké
sténaly hrůzou do kamene.*

...

*Jak by jej děsil vlastní hled,
krok jeho jak by s ním se bořil:
a Goar pádí z hradu ven,
by útekem ty hrůzy zmořil.⁶³*

Jak již bylo poznamenáno, nebyl by to ale Hálek, kdyby v příběhu zapomněl na lásku. Opět se setkáváme s motivem lásky dvou mladých lidí, i když jen jakoby na pozadí celého příběhu. Goar, sužovaný svými rozporuplnými pocity, poznává krásnou dívku, do níž se zamiluje a díky níž se z něho stává úplně jiný člověk.

*Nevýslovná jej touha schvácela,
v níž bytost veškera se ztrácela,
cít neznámý, jež nikdy netušil,
mu sladkým zvukem v srdci zabušil,
a stará kůra jakby natrhla,*

⁶³ HÁLEK, Vítězslav. *Spisy Hálkovy*. Editor Ferdinand Schulz. V Praze: tiskem a nákladem Dra. Edv. Grégra, 1878. str. 203.

*že všecka skvrň se z nitra vyvrhla:
nová se míza pod ní probírá,
již teplý slunce lesk se otvírá,
šupina s oka padá pojednou,
zří v dál, že sotva zraky dohlednou,
slast neznámá v něm zplála povděkem,
a vše jej zvalo – býti člověkem!*⁶⁴

I přes tragický konec, kdy hlavní hrdina umírá, končí příběh svým způsobem šťastně. Z Goara se stal nový člověk, a když se objevilo nebezpečí, neváhal shromáždit lid a obětovat se za záchranu národa, čímž došel k jakémusi vykoupení ze svých hříchů a tudíž nalézá tolik vytoužený klid pro svoji duši. Mezi lidmi se z něho poté stává hrdina a mnoho z nich putuje k jeho hrobu uctít jeho památku.

*Ranami tělo poseto,
vylévá krve proudy rudé,
oko se láme, tuhne oud,
an život zerván v zbytky chudé.
Však v tváři úsměv kouzelný,
z ní line kol tak milé světlo,
a ruměn si v ní pohrává,
jak žití jara by v ní kvetlo.*⁶⁵

⁶⁴ HÁLEK, Vítězslav. *Spisy Hálkovy*. Editor Ferdinand Schulz. V Praze: tiskem a nákladem Dra. Edv. Grégra, 1878. str. 218.

Další neméně důležitou postavou celého příběhu je prosté děvče Marfa - krásná, štíhlá, téměř ještě dítě. I přesto, že zná vládcovu minulost, stojí po jeho boku. Právě ona stojí za Goarovou proměnou k lepšímu. Básník nám její vzhled jen naznačil, ovšem po přečtení celého eposu si můžeme všimnout, že Hálek vytvořil ženskou postavu, jež je půvabná, rozumná, dokáže být oporou a síla její lásky dokáže člověku vrátit víru v lepší zítřky. Goarovými ústy ji popisuje autor takto:

potkával Marfu, útulnou tu lani;

...

To oko velké, plno vroucnosti,

a jako kvítko na poli, tak prosté,

tak mile dojemné svou mocností,

až moci lásky neznámi mu hosté.

...

nejhezčí růže mezi růžemi,

a ze všech půvabů v ní kouzlo dvojí.

Tak prostě výmluvná v svém hovoru,

že jako ptačí píseň uchvátí tě;

kdy pozdravila jej, byl ve sporu,

zda vidí dospělosti zjev, zda dítě.⁶⁶

⁶⁵ HÁLEK, Vítězslav. *Spisy Hálkovy*. Editor Ferdinand Schulz. V Praze: tiskem a nákladem Dra. Edv. Grégra, 1878. str. 254.

⁶⁶ Tamtéž, str. 219.

Při čtení tohoto úryvku si můžeme všimnout, jak se v autorově popisu opět prolíná motiv lásky a přírody. Zamilovaný hrdina přirovnává dívku k růži, její oko ke kvítku na poli a hlas k ptačí písni. S dalším prolínáním těchto motivů se setkáváme ve chvíli, kdy Goar srovnává sebe s nevinnou dívkou. Tu přirovnává k lilii a následně k andělu, sebe naopak vidí jako upíra či démona, jenž ten půvabný květ ohrožuje.

*Ta lilje bělostná, tak spanilá,
by s úžasem se odvrátila chvatným,
kdy zrakem k duši by se sklonila,
jež sama hrozí se, žeť tvorem špatným.
Vždyť dosud netknutá to květina,
jež vzrostla pokraj křišťálova zřídla –
on květ i zřídlo noci zastíná,
kdy jako upír nad ní rozpne křídla.
Ta tklivá důvěra, ten jasný hled,
kterak on vedle ní tak stojí chudě!
Ona co anděl, jenž se k nebi zved,
on – černý démon, v bílé kreslen půdě.⁶⁷*

Jak již bylo zmíněno, pro napsání Goara našel Hálek inspiraci při své cestě do Tater. V tomto díle nacházíme opravdu kouzelný popis přírodních scenérií. Nejčastěji autor opěvuje hory, v nichž se hlavní postava ukrývá. Nádherná „kresba“ horského prostředí jen potvrzuje, že se básník více zaměřil na stránku lyrickou a stránku epickou lehce odsunul do pozadí.

⁶⁷ HÁLEK, Vítězslav. *Spisy Hálkovy*. Editor Ferdinand Schulz. V Praze: tiskem a nákladem Dra. Edv. Grégra, 1878. str. 220.

*Bud' vítána, ty hrázi přelíbezná,
vy modré hory, stráně miloteskné,
jichž hlava vznešeným se zlatem leskne,
jichž řeči lahodnější ucho nezná!⁶⁸*

...

*Jen jezero tu, kolem skály,
a přec tu půvab neskonalý.
Ba příroda tu stejně vřelá,
však v tom, že k plodům přemýšlela.
Pro to ta tichost, mír ten klidný,
jenž značí mistra veledílny.⁶⁹*

...

*Podzimní mlhy z hor si lůžko stlaly;
do mechu prší listí vybledlé,
a ptactvo v nahém křoví usedlé
umlká s plesy i s vábnými žaly.
Skončila' příroda své dílo zrání;
ted' v pošmurné se halí závoje,*

⁶⁸ HÁLEK, Vítězslav. *Spisy Hálkovy*. Editor Ferdinand Schulz. V Praze: tiskem a nákladem Dra. Edv. Grégra, 1878. str. 185.

⁶⁹ Tamtéž, str. 211.

i v slunce lesku málo úkoje,

i hvězdám rozžehnout se mraky brání.⁷⁰

Další tvrzení, které zde bylo uvedeno - Hálek do okouzující přírody zasadil politický idealismus, potvrzuje mnoho pasáží, básník v nich odmítá opětovné utiskování a volá po volnosti národa, vyzívá lid, aby se nebál bojovat za svobodu a nenechal se neustále utlačovat. Právem se tak stal Goar velkolepou hymnou o volnosti národů.

Volnosti! Národův ty zlaté věno,

šlapána člověkem až k ustrnutí,

ty dítě bolestného procitnutí

a vražedné zas, sotva narozeno!⁷¹

....

Z ochablé ruky vytrženo veslo,

za vlnou vlna v jeku pěn se tříští,

národy k soudu volá vlna příští,

ztracen i kompas, a s ním spásy heslo.

Ten přímý lid, tak prostý ve svém zjevu,

tak úchvatná ta jeho rozkoš vlídná,

tak pravdivá ta tvář, v ní mysl klidná –

ten byl by bez pravdy jen ve svém hněvu?

⁷⁰ HÁLEK, Vítězslav. *Spisy Hálkovy*. Editor Ferdinand Schulz. V Praze: tiskem a nákladem Dra. Edv. Grégra, 1878. str. 235.

⁷¹ Tamtéž, str. 173.

*Či v právu ten, kdo okovem jej svírá,
kdo kamenem po jeho srdci měří,
kdo hrdou pěstí do hlavy jej deří,
když v důvěře svou náruč rozevívá.⁷²*

...

*Jeť společné jim, nevyvratné heslo:
za každou cenu hájit svobodu,
a za zrádce buď ten jmín v národu,
jemuž, než započal, již srdce kleslo.⁷³*

...

*Tuť zásady, jež znítí národy,
rozluštěny na slunci svobody,
a jež tu vládne svatá bohyně,
ta shlíží k nim co matka k rodině.
Tuť pravda mluví s tváří usmívavou,
a volnost rukou žehná nekrvavou,
tu lidský duch svých květů dýchá vůni,
a vše se skvěje lásky na výsluní.⁷⁴*

⁷² HÁLEK, Vítězslav. *Spisy Hálkovy*. Editor Ferdinand Schulz. V Praze: tiskem a nákladem Dra. Edv. Grégra, 1878. str. 204.

⁷³ Tamtéž, str. 244 - 245.

⁷⁴ Tamtéž, str. 249.

Můžeme pouze souhlasit s Vítězslavem Tichým, že: „... *Hálkova forma, jeho básnický výraz dosáhl značného stupně dokonalosti, při níž plynou verše v lahodném a dokonalém rytmu.*“⁷⁵

3.2.5 Černý prapor

V úvodu tohoto eposu nás autor přivádí na ostrov, k němuž připlouvá loď. Zástupy lidí stojí na břehu a čekají na důležitou zprávu, kterou loď přiváží. Všichni se shluknou kolem kapitána a vyptávají se na výsledek. Ten odpovídá, že zatím není stále rozhodnuto, zda se půjde do války, či nastane mír.

Celý ostrov pěje ódy na Milána, na ostrově mu toho hodně patří, on drží ostrov pohromadě a všem přináší radost. Milán byl předvolán před císaře, kde čekal na rozkaz, jenž měl o válce rozhodnout.

K ostrovu připlouvá loď s bílými plachtami a červeným praporem. Ten značí mír, ale i přesto hlavní hrdina s muži trénuje a nikomu neodpovídá na otázky ohledně rozhodnutí. S radou také nekomunikuje. Za tři dny pozve do svého domu hosty. První přichází Mírko, s ním se Milán domluví, že půjdou carovi pomoci do války a společně k tomu přemluví i ostatní.

V den vyplutí se přichází rozloučit i Jelenka, Milánova milá, netruchlí, ale bez jejího milého to není ono. Každý den posedává na břehu a vyhlíží loď. Najednou se objevuje Zéna, zlá žena, zahlédne Jelenku a v hlavě se jí zrodí hrůzný plán. Přisedá si k Jelence a začíná jí vyprávět o svém životě a předává jí nějaký lístek. Jelenka poznává Milánovo písmo a je z dopisu nadšená. Bohužel jen do té doby, než si lístek přečte. To, co na něm stálo, bylo totiž věnováno Zéně. Ta nadšeně popisuje, jak se s Milánem setkala v jednom městě a jak se do sebe zamilovali. Ona teď trpí, jelikož je hoch pryč. Tím zasadila do Jelenky „jed“ a Jelenčinu duši ovanula tma.

⁷⁵ TICHÝ, Vítězslav. *Básník Vítězslav Hálek*. 1. vydání. Praha: Národní práce, 1944. str. 25.

V příběhu se přesouváme na bojiště. Kapitán ovlivněný Zéniným kouzlem obviní Milána, že chtěl zradit cara. Rozpoutá se boj mezi vlastními lidmi. Milán sice vítězí, ale jeho lid ho nemůže nikde najít. Hledají několik dní, ale marně. Rozhodnou se tedy vrátit domů.

Po roce připlouvá loď s Milánem, ten sděluje lidem, jak jej kapitán zabil a udělal z něho nevolníka. Jemu se však podařilo pomocí lsti uprchnout. Mezi lidmi hledá svoji milovanou Jelenku, ptá se Mírka, ten ale klopi oči, stejně tak i ostatní. Na scéně se objevuje Zéna a oznamuje Milánovi, že Jelenku si vzalo moře.

Milán pln žalu bloudí ostrovem, s nikým nemluví. Ptá se krajiny, moře, proč ho opustila. Na břehu moře, kde sedával s Jelenkou, se snaží vypovědět ze své bolesti. Z moře najednou vystupuje dívka a blíží se k němu. On v ní poznává Jelenku, nenachází slov a jen pláče. Ona k němu promlouvá a ptá se ho, proč truchlí, když to byl on, kdo zmařil jejich lásku. Děvče se má dobře, je z ní mořská víla, upravuje vlnám na moři stezku. Říká Milánovi, že dokud bude svůj ostrov milovat, tak ona jej bude opečovávat. Také mu sděluje, že když se mu bude stýskat, každý večer ji najde na stejném místě.

Milán neví, co se s ním stalo, náhle jakoby jeho bolest odešla. Rozhodl se, že bude opět komunikovat s bratry, znovu pečovat o svůj ostrov. Najednou za ním stojí Zéna a ptá se, kdo ho miloval více. On se k ní naklání, něco zašeptá a odchází.

Od té doby žil Milán se svými bratry, tiše vzpomínal na svoji Jelenku, a když jej přepadla tíseň, na břehu moře našel vždy klid. Jednoho dne odešel navždy.

V epilogu básník popisuje nádhernou krajinu ostrova, krásné ženy, statné muže, jejich zpěvy a hry. Jediné, co se mu zdá divné, je černý šat, jež zde všichni nosí. Dozvídá se, že po smrti Milána se černý šat stal krojem ostrovanů a že lodě od té doby zdobí černý prapor.

V epické básni vydané v roce 1867 se opět proplétají dva básnickovy oblíbené motivy: láska a boj. Rok po vydání Goara se naplnila Hálkova neukojená touha po Orientu. Mohl spatřit Balkánský poloostrov, Cařihrad a řecké ostrovy. Jaroslav Vlček o jeho cestě

napsal následující: „*kochal se v světelných divech jižního slunce, v čarovném šumu moře, v jihoslovanských písních...*”⁷⁶ A právě poetickým výtěžkem této cesty se stal lyricko-epický Černý prapor.

Mocné dojmy, které v Hálkově mysli zanechalo moře, tu jsou vypsány s takovým uměleckým leskem a kouzlem, kterým nás v Goarovi poutaly obrazy horské.

V Černém praporu však můžeme spatřit předchůdce veškeré pozdější lyrické epiky, a to moře, jenž až do té doby česká veršovaná povídka neznala. Hálek nám v této epické básni nabízí velice procítěné obrazy, jako by díky nim vdechl celé básni život. Jaroslav Vlček k tomuto tématu poznamenává: „*Černý prapor, zejména první dva zpěvy, je nejpěknější, co Hálek lyrickoepického napsal. V básni té lze spatřovati vlastního předchůdce veškeré pozdější lyrické epiky naší, která v posledních dvaceti letech vydala tolik sličných výtvorův. Rozhled dalekým mořem, osvětlený skutečným jižním sluncem, ovanutý jihoslovanskou epickou písní, posunul poesii českou o veliký kus: teprve Černým praporem dostalo se Hálkově byronské povídce u nás plné umělecké váhy a nepopíratelného literarněhistorického oprávnění.*”⁷⁷ Dále také ale dodává: *Je to spíše idealisující údiv básnického turisty, který po letech posléze na chvíli spatří tvář v tvář, o čem potud jen sníval.*⁷⁸

Souhlasíme s Františkem Schulzem, že má Černý prapor velkou cenu pro českou poezii, a to z toho důvodu, že nám Hálek v této veršované povídce předkládá nový typ vykreslení dívčí postavy: „*V této básni totiž Hálek stvořil novou vysoce poetickou osobnost dívčí, nový typ svého idealismu. Jelenka jest svým zjevem, životem a tragickým koncem jedna z nejkrásnějších bytostí, jež poesie vůbec zrodila; v ní soustředí se a vrcholí umění Hálkovo v té stránce, která vzala svůj původ v jeho cestě po slovanském jihu; ona sama*

⁷⁶ VLČEK, Jaroslav. *Kapitoly z dějin české literatury*. Vyd. 1. Praha: Československý spisovatel, 1952, s. 320.

⁷⁷ *Výroční zpráva cis. král. české realky pražské za školní rok 1892*. 1. vyd. Praha: Knihotiskárna B. Stýbla, 1892. s. 11 - 12

⁷⁸ VLČEK, Jaroslav. *Kapitoly z dějin české literatury*. Vyd. 1. Praha: Československý spisovatel, 1952, s. 320.

*o sobě stála za tu cestu do dalekých krajin.*⁷⁹ Jaroslav Vlček k novému typu vykreslení dívčí postavy ještě dodává: „*Jelence jistě stál modelem originál z české vesnice, jak jej Hálek touž dobou, roku 1866, vykreslil v povídce Náš dědeček: Bětuška, topící se pro domnělou nevěru svého milého, a Jelenka, jež z téže příčiny ve vlnách hledá smrt, jsou pouze duplikáty téhož obrazu.*“⁸⁰

Hálek se nechal natolik strhnout lyrickým obrazem, který ho na jeho cestě na jih upoutal, že při jeho vykreslení téměř vyčerpal všechny možnosti básnické obrazotvornosti. Jak už jsme několikrát zmínili, byl spíše básník lyrický nežli epický. Tyto lyrické skvosty můžeme najít hned v úvodní písni a také v Milánově elegii pro Jelenku. Stejného názoru je i Jaroslav Vlček: „*Dumavá reflexe vyrůstá organicky z děje a tulí se těsně k němu. Krásných, markantních obrazův tam hojnost. Jamb Hálkův, obyčejně volně kolotavý, v Černém praporu dostává křídla. A kdo hledá lyrické perly, najde je v úvodní písni plavcův a v Milanově elegii za Jelenkou.*“⁸¹

Při rozboru tohoto eposu se nejprve zaměříme na postavy. Ty jsou na rozdíl od předchozích děl již více propracované a konkrétnější. „*Mlhavost, do níž jsou zahaleny postavy Goara, je zde valně řidší. Postavy jsou konkrétnější, propracovanější, ačkoli i zde by si na mnoha místech čtenář přál, aby se mohl dozvědět něco ještě určitějšího, přesnějšího, zvláště co se týče národního, zeměpisného i historického (časového) určení.*“⁸²

I přesto, že se opět nedozvídáme, jaké národnosti hlavní hrdinové jsou, autor nám v této epické básni konečně nastiňuje fyzický vzhled hlavního hrdiny. Vypravěčovými ústy se dozvídáme, že Milán má mužnou tvář, kudrnaté vlasy, velké oči a tenké rty a je vysoké štíhlé postavy.

⁷⁹ SHULZ, Ferdinand. *Život a spisy Vítězslava Háška*. Praha: Dr. Edv. Grégr, 1898. str. 65.

⁸⁰ VLČEK, Jaroslav. *Kapitoly z dějin české literatury*. Vyd. 1. Praha: Československý spisovatel, 1952, s. 320.

⁸¹ *Výroční zpráva cís. král. české realky pražské za školní rok 1892*. 1. vyd. Praha: Knihotiskárna B. Stýbla, 1892. s. 11 - 12

⁸² SHULZ, Ferdinand. *Život a spisy Vítězslava Háška*. Praha: Dr. Edv. Grégr, 1898. str. 26.

*Leč snad chceš vědět, zda je milých mravů,
zda tvář má mužnou, kadeřavou hlavu,
zda oko významné, rtů tenké rysy,
zda tělo štíhlé rostlo po cyprisi,
zda přilehne mu surka, čapka sluší –
zda mužnou krásu ničím neporuší?⁸³*

V dalším popisu Milána se autor zaměřil na jeho osobnost. Vůdce milují všichni lidé, kteří na ostrově žijí. On se vydává bojovat za svou vlast, dostává se do otroctví, podaří se mu z něj uprchnout, a to vše překonává kvůli lásce ke svému domovu a své milované Jelence. Přichází ale rána, již nečekal, jeho láska již není mezi živými. Milánovo citové rozpoložení po této zprávě popisuje Hálek následovně:

*Jak jelen střelený, zatajil muku,
naklonil hlavu, k prsoum tiskl ruku,
a jakby neměl v ústech slova více,
šel jako chorý lev od mrtvé lvice.

Do modrých zašel hor, do háje stínu;
tam klesl tváří v mech a vlhkou hlínu,
a jakby duše neměla v něm bytu,
byl bez hnutí a jako prázden citu.⁸⁴*

⁸³ HÁLEK, Vítězslav. *Spisy Hálkovy*. Editor Ferdinand Schulz. V Praze: tiskem a nákladem Dra. Edv. Grégra, 1878. str. 266.

⁸⁴ HÁLEK, Vítězslav. *Spisy Hálkovy*. Editor Ferdinand Schulz. V Praze: tiskem a nákladem Dra. Edv. Grégra, 1878. str. 313.

...

Tak bloudil po tři dni jak jelen plachem,

že oči zrudly mu jak třené nachem,

a lidé nad ním lkali s bolem v hlase:

*ač vrátil se, že ztratili ho zase!*⁸⁵

Jak jsme již zmínili, Hálek se nechal strhnout lyrickým obrazem, jenž ho na cestě na jih upoutal. Při jeho vykreslení vyčerpал téměř všechny možnosti básnické obrazotvornosti. Za jeden ze skvostů této lyriky považujeme právě Milánovu elegii na ztrátu milované Jelenky.

Ty krásný kvítku, nerozvit,

proč musels snům mým odejít?

Má náruč sotva rozstřena,

k líbání ústa rozvřena,

má dlaň tak měkká k hlazení,

mé srdce v žhnoucím zmlazení –

a ty mně necháš bledý žal,

by prst mi v srdce zatíнал,

by hlodal smutek na rtech mých

a v pláči dusil mládí smích:

*tak zanecháš mne a jdeš spat.*⁸⁶

⁸⁵ HÁLEK, Vítězslav. *Spisy Hálkovy*. Editor Ferdinand Schulz. V Praze: tiskem a nákladem Dra. Edv. Grégra, 1878. str. 315.

...

Čím jsem se tobě prohřešil,

že souzvuk náš tě znetěšil?

Já zlaté struny naladil,

bych o ně písni zavadil:

má láska konce neznala,

i pouta, vazby strhala –

ted' zmdlelý jelen hledám laň,

chci hlavu položit v tvou dlaň,

a co mé srdce žihá v pal,

bych zprahlým rtem ti povídal:

ty zanecháš mne a jdeš spat.⁸⁷

I přes tragiku celého příběhu dochází u Milána zásluhou Jelenky, z níž se stala mořská víla, k jakémusi znovuzrození. Dívka mu pomáhá nalézt ztracený klid a mír pro jeho zdrcenou duši. Slibuje mu, že ji vždy najde na břehu moře a ona mu dodá sílu, kdykoliv bude potřebovat.

Tu Milán nevěděl, co s ním se dalo;

byl přesvědčen, a neznal, jak se stalo.

Byl jako vyměněn. Ta bolest krutá

⁸⁶ HÁLEK, Vítězslav. *Spisy Hálkovy*. Editor Ferdinand Schulz. V Praze: tiskem a nákladem Dra. Edv. Grégra, 1878. str. 316.

⁸⁷ Tamtéž, str. 317.

jakby mu spadla s prsou odejmuta,

...

Zas zřel své bratry, rozuměl jich zvuku,

jenž kanul z úst tak sladce k ňader tluku,

vše viděl jarem pučeti a rosti:

o, byl by znova zplakal – blažeností.⁸⁸

Také již bylo zmíněno, že básník v tomto eposu předkládá čtenáři nový typ vykreslení dívčí postavy. Postava Jelenky je ideálem, její zjev, život i tragický konec, to vše z ní tvoří nejkrásnější bytost, jež čtenáři mohla poezie ve své době nabídnout. Dozvídáme se, že jde o sedmnáctiletou půvabnou dívku s hedvábnou pletí a dlouhými vlasy.

Bylo to dítě s sedmnáctým rokem,

tak půvabné, jako studánka v stínu;

...

A Milán děckem byl. Tu dotk' se hlavy,

tu hladil obočí jak ze hedvábí,

tu líbal kadeře v pletence svité,

a hladil ručky, prsty růžovité;

tu hlavu svou na lesklé rámě kořil,

tu opět beze slov se v oči nořil,⁸⁹

⁸⁸ HÁLEK, Vítězslav. *Spisy Hálkovy*. Editor Ferdinand Schulz. V Praze: tiskem a nákladem Dra. Edv. Grégra, 1878. str. 322.

Dále se autor zaměřil také na pocity hlavní hrdinky. Ze šťastně zamilované dívky, jež je obklopena milými lidmi a nádhernou přírodou, se stává nešťastná osoba, která je zlomená, a i přesto, že si neověří žádná fakta, páchá sebevraždu. Jako ukázkou uvádíme zhrzenou Jelenku, která se právě dozvěděla, že ji Milán podvedl. Úsměv jí povadá, bledne jí tvář, slzy se jí derou do očí, její duši naplnila prázdnota a kamkoliv šla, měla před sebou zradu.

Jí bledly rty a na hlad'ounekém čele

se sbíraly neznámé dosud mraky,

*jež máčkly dech a kalily jí zraky.*⁹⁰

...

Jelenka sklesla – ptáček pomatený,

jenž padne s větve hadu ve čerěny,

však ještě v trávě třepe křidélkoma,

než smrt naň sáhne ledovýma rtoma.

Ta duše milá, stenem nedotknuta,

ted' hrůzou až na základ rozdechnuta,

...

Jí duše na dví mečem rozeklána,

a kde prv klenula se míru brána,

⁸⁹ HÁLEK, Vítězslav. *Spisy Hálkovy*. Editor Ferdinand Schulz. V Praze: tiskem a nákladem Dra. Edv. Grégra, 1878. str. 273.

⁹⁰ Tamtéž, str. 290.

tam vedla zoufalost hladové šiky,

až srdce rvaly pronikavé křiky.

...

A nyní, kamkoliv se noha hnula,

zem v děsnou tmu se pod ní rozepnula,

a z děr a otvorů a z křovin řady

to na ni syčelo jazykem zrady.⁹¹

Jelenka plná rozporuplných pocitů nakonec nedokáže žít s pocitem, že byla zrazena milovanou osobou, a tak volí smrt ve vlnách moře. Čtenář se tuto skutečnost nedozvídá z veršů, jež její smrt popisují jako svatbu, kterou moře připravuje, ale uvědomí si to až v dalších odstavcích popisujících Milána hledajícího svoji lásku. Přirovnáním sebevraždy k Jelenčině svatbě s mořem se Hálek podle našeho názoru pokusil zjemnit tragický osud mladé hrdinky.

Noc minula, a když se jitro vzňalo,

v šat bělostný se moře oblékalo.

Ten šat se lesknul leskem baldachinu,

ježž prostírají lůžku nevěstinu.

Jej nebe s mořem oblekly si v přání,

by nebyly od sebe k rozeznání –

vždyť nelze rozeznat ni dálné lodi,

⁹¹ HÁLEK, Vítězslav. *Spisy Hálkovy*. Editor Ferdinand Schulz. V Praze: tiskem a nákladem Dra. Edv. Grégra, 1878. str. 299.

zda nebi blíž, zda vodě blíž se brodí.

V to lože svatební kdo vkročil nohou,

ten nezateskne již si pod oblohou.

Kol břehu klid, aniž tam vlnka šplíchá –

na břehu Jelenka, a také tichá.⁹²

Pravým opakem čisté, milé, něžné a obětavé Jelenky je druhá dívka příběhu – temná, zlá a zákeřná Zéna. Ta by chtěla Milána pro sebe, a když se objeví příležitost, vymyslí lest, jak ošálit Jelenku, aby si myslela, že ji Milán zradil. Básník Zénu ve svých verších popisuje takto:

stín temný z pozadí se k břehu plíží;

tu krokem stane, tu se v před ubírá,

tu okem pátravým zas kolem zírá,

tu k předu míří, tu dlaň k oku klade –

tak dravý ouskok za stopou se krade.

To byla Zéna. Nejohrovnější žena,

již vyštvala kdy láska zavržená

na pomsty dráhu. Když Jelenku zhlédla,

ztajená rozkoš postavu ji zvedla;

plán hrozný mžikem se jí v srdci zrodil,

⁹² HÁLEK, Vítězslav. *Spisy Hálkovy*. Editor Ferdinand Schulz. V Praze: tiskem a nákladem Dra. Edv. Grégra, 1878. str. 300.

a jeho záměr ve krvi se brodil – –

...

svou duši pásla hrůzolačným videm:

ten hled měl spáry jak hlazené dýky,

ten sytil se jen ranami a vzlyky.⁹³

I přesto, že se Zéna své sokyně zbavila, lásku Milána jí to nepřineslo. Plná beznaděje se ho pokouší i přesto získat. Bohužel ale narazí a z dívky prahnoucí po pomstě se stává víla, která čas od času na klidné moře přivolává bouři.

Tu stála s hledem, zprahlým beznadějí.

Však v hledu tom psán celý život její,

...

Tu stála jako hora s hrůzy znaky:

přes čelo válely se těžké mraky,

blesk mrkal očima v mihotném chvění,

a nitrem duté otrásalo hřmění,⁹⁴

...

však Zéna vzkřikla, srdce trhlé stydne,

voda se zamkla, a vše bylo klidné.⁹⁵

⁹³ HÁLEK, Vítězslav. *Spisy Hálkovy*. Editor Ferdinand Schulz. V Praze: tiskem a nákladem Dra. Edv. Grégra, 1878. str. 283.

⁹⁴ Tamtéž, str. 323.

I v tomto eposu se Hálek projevil jako básník lásky. Důležitým motivem celého příběhu je právě čistá láska mezi mladou, půvabnou a něžnou dívkou Jelenkou a hrdinným vůdcem Milánem. Autor nám v několika verších vypravuje životní příběh o jejich setkání a lásce, kterou k sobě navzájem pocítili.

*Co dítě vyrostla po jeho boku,
líbeznou stávajíc se jeho oku,
a on-li v lásku jal své pokolení,
tož ona jeho v plné zanícení.
Své lásky počátek neznali sami,
aniž z ní vyznali se poklonami.
Tu nebyl úchvat jediného hledu,
ni citů nelad v slov hledaném sledu,
tu nebylo ni přísah v němém krytu,
ni tajných docházek při luny svitu,
ni zlatých prstenů, ni kruhů z vlásků,
a přece sobě zpovídali lásku.⁹⁶*

Druhým velice důležitým motivem, který se v tomto eposu objevuje, je moře. To až do vydání Černého praporu česká veršovaná povídka neznala. Hálek nám v této epické básni nabízí velice procítěné obrazy mořského prostředí, díky nimž na nás báseň působí,

⁹⁵ HÁLEK, Vítězslav. *Spisy Hálkovy*. Editor Ferdinand Schulz. V Praze: tiskem a nákladem Dra. Edv. Grégra, 1878. str. 324.

⁹⁶ Tamtéž, str. 283.

jako by jí básník vdechl život. V práci uvádíme na ukázkou několik veršů, v nichž je moře básníkem popisováno.

*Haló! Již plachty napněte,
stožár utužte lánem,
již kotva z tůně zvednuta,
a větrů přízeň pánem.
Tak vesele hrá korouhev,
moře tak jasno, blaho,
nuž ke kormidlu, k sklenici –
haló! haho!⁹⁷*

...

*kdo hrál si s větry v moři rozvařeném,
kdy vlny jako tygři za svým plenem
tu slinou stříkaly, tu hladem řvaly,
že až se němé skály v pokřik daly –⁹⁸*

...

*V života moři, v hloubi, nad hladinou
jak vlny pokolení jdou a hynou,
přes jedno druhé vzoří se a dýchá,*

⁹⁷ HÁLEK, Vítězslav. *Spisy Hálkovy*. Editor Ferdinand Schulz. V Praze: tiskem a nákladem Dra. Edv. Grégra, 1878. str. 261.

⁹⁸ Tamtéž, str. 266.

*to v bouři, jiné za rajského ticha,
a nechť se plavec pevným směrem chlubí,
přec to jen zná, co vidí od paluby.*⁹⁹

Závěrem chceme podat krátké vysvětlení, proč Hálek užil pro tento epos název Černý prapor. Vše se dozvídáme v epilogu, kdy básník přebírá roli vypravěče, jenž na ostrov doplul a poznával jeho taje. Diví se, proč všichni chodí v černých šatech. Stařec mu v písni podává příběh o hrdinovi, který miloval svoji zemi a byl ochoten pro její blaho zemřít. Po jeho smrti nikdo již černý šat nesundal.

*Když umřel, nezemřel. Nebť země celá
se za svým otcem v slzách roztápěla,
a že byl blaha země mocným zdrojem:
šat černý stal se navždy země krojem,
a s země lodí zavál prapor černý.
Kdo vtisk' se mocněj v lidu soucit věrný?*¹⁰⁰

⁹⁹ HÁLEK, Vítězslav. *Spisy Hálkovy*. Editor Ferdinand Schulz. V Praze: tiskem a nákladem Dra. Edv. Grégra, 1878. str. 325.

¹⁰⁰ Tamtéž, str. 327.

3.2.6 Dědicové Bílé hory

V tomto eposu se ocitáme na Bílé hoře někdy kolem roku 1640. Z hor i údolí jsou slyšet zpěvy. Český génius svolává živé i dávno zemřelé. Přichází sbor pohanských pěvců, blanické vojsko, sbor husitů, starců a víl. Náhle se objevuje Matka vlast, podařilo se jí uprchnout před luzou, jež jí je v patách. Genius se snaží matku ochránit, a tak ji odvádí pryč.

Přichází luza a její sbor krvavých dědiců (Lamormain, lichtenštejnský voják, udavač, šarlatán, Messalina, Jakub Bassevi, cizí učenec a národní nesvornost) se mezitím dohaduje o kořisti. Kněz Lamormain uznává pouze křesťanskou víru, pro ni je ochoten udělat cokoli. Lichtenštejnský voják nemá problém kohokoli zabít. Udavač slouží inkvizici a žije z neštěstí druhých. Šarlatán, ač udělal mnoho dobrých skutků, zůstává stále šarlatánem, kterému nikdo nevěří. Messalina svádí muže a uvrhá je do pout. Jakub Bassevi půjčuje peníze, ale pokud někdo nesplácí, zabije ho. Cizí učenec dopomáhá lidem klesnout na dno a utápět se v alkoholu. A nesvornost nemá nic jiného na práci, než mezi sebou rozeštvávat národ.

Genius hledá někoho, kdo by pro svou vlast zaplakal. Hledá bytost, která by ji milovala i přesto, že je zničená.

Náhle přichází sbor zubožených a staví se proti sboru krvavých dědiců. Vystupují hudebníci, jež se svojí hudbou pokouší navrátit lidem víru. Přichází bezejmenný, musel opustit vlast, a ač by ji rád políbil a obejmul, není mu to dovoleno. I poustevník nemá domov. Vyhnán do lesů žil se zvířím. Ta se k němu chovala lépe než lidé. Žebrákovi sebrali majetek i jeho děti. Dítě přišlo o otce, matku mu vyhnali a domov vzali. I dívka s matkou se neměly nejlépe. Matka se například musela dát na křesťanskou víru, jinak by vojáci zabili její dítě. Česká múza již není uměním, je pošlapána, nikdo se k ní neobrací. Duchu zemřelých v cizině se stýská po vlasti, trpí, protože je pochován mimo ni. Nakonec vystupuje tajemná postava. Obrací se na boha, který na lid zanevřel.

Sbor krvavých dědiců už nechce čekat a vrhá se na sbor zubožených. V tu chvíli ale přichází genius a vede s sebou téměř uzdravenou Matku vlasti. Sbor krvavých dědiců se toho zalekne. Nakonec je vyhnán pryč. Sbor zubožených žehná Matce vlasti. Genius jí dává zpět domov, v něm dojde ke znovuzrození národa. Všechny sbory před Matku vlasti poklekají a genius zvolá: „jsme bratry slovanského plemene!“

V této alegorické básni, vydané v roce 1869, se rozvíjí dialog personifikovaných událostí. Zde představil Hálek kladné i záporné „síly“, jež působily v průběhu dějin po bitvě na Bílé hoře na český národ. Básník si v tomto díle pohrává s myšlenkou slovanského bratrství. Co je ale pro Háleka typické: zastává zde názor, že znovuzrození národa nastane v chudé chalupě za přičinění prostého člověka.

Celé dílo oplývá historickými, politickými, kulturními a jinými narážkami. Bohužel i přesto, že se pokusil napsat epos, který by vybočoval z řady jeho předchozích epických básní, nepovedlo se mu proniknout do dějin české reformace a jejích hlavních myšlenek tak, jak by mělo. Možná je to právě tím, že do eposu zasadil alegorii.

Jaroslav Vlček k tomuto dílu poznamenává: „*Jak vidno, je to tradiční starší názor o vývoji pobělohorském. Z něho vplynuly řeči matky vlasti i výklady „krvavých dědiců“, z něho i všechn bol nad nezaviněnou minulostí a vítězná hymna znovuzrození. Básník nakupil silné barvy, a svobodmilovnosť jeho je upřímně pročitěna. Přece však zamýšlený účinek selhává. Celek, po způsobu Hálkově, je nehistorický, spořádání, kde příroda proměněna je v kulisy, osoby v alegorie a děje v personifikace, činí dojem scény baletní.*“¹⁰¹ Také on nebyl spokojen s tímto Hálkovým dílem. Musíme s ním bohužel souhlasit, že epická báseň Dědicové Bílé hory stojí umělecky hluboko jak pod Goarem, tak i pod Černým praporem

Naopak Ferdinand Schulz byl tímto dílem uchvácen. Ve svém díle *Život a spisy Vítězslava Háleka* poznamenává k této epické básni následující: „...*elegie majestátností svou úplně dosahující k ohromnosti zkázy, jež stihla národ náš. Vlastenecký cit, básnické vzrušení Vítězslava Háleka tímto žalozpěvem dotvrzovaly pravdu slov slavného dějepisce Františka Palackého, jenž pravil, že nade vše naše posavadní vědomí a tušení nedostižně vyšší jsou hrůzy, jež na národ náš po bitvě Bělohorské padly. Pokud vůbec jen jest možno, uměleckým slovem vyjádřiti výši těchto hrůz, stalo se v této Hálkově básni. Jen nejrůznější vlastenectví české ve spojení s uměleckou dokonalostí dovedlo zapěti tento*

¹⁰¹ VLČEK, Jaroslav. *Kapitoly z dějin české literatury*. Vyd. 1. Praha: Československý spisovatel, 1952, str. 321.

pašijový choral, při jehožto zvucích i ta česká země bolestí trne. Jaké hoře procítil básník, než tuto elegii napsal!!...¹⁰²

Český génius na počátku příběhu celý zdrcený pokládá řečnickou otázku: Co národ udělal, že je vyháněn ze své vlastní země?

O běda! Hoře zřím jak vrchy pusté

a slzy z nich se valit potokem,

zem vraždou zatopenu v moře husté

a krev až k nebi stříkat klokotem.

Čím národ provinil svůj žití den,

že jako stádo mrskán z země ven?¹⁰³

V tomto alegorickém eposu se nijak zvlášť nesetkáváme s popisem postav, je to dáno nejspíše tím, že zde básník personifikoval určité dějinné události, u kterých jen nastínil jakýsi vzhled. Spíše se zde zaměřil na chování a postoje personifikovaných událostí.

Celý příběh se skládá z výpovědí určitých postav, které vypráví něco o sobě a svém přístupu k vlasti. Setkáváme se zde jak s událostmi, které vzaly českému národu svobodu, vykořisťovaly jej a lid uvrhly v bídu, tak také s událostmi, jež zapříčinily to, že se lid svému trýzniteli postavil a bojoval za svoji svobodu.

Pro ukázkou uvedeme dva protipóly dějinných událostí. Prvním protipólem je výpověď Lamormaina, kněze kázajícího křesťanství a odsuzujícího jakékoli jiné

¹⁰² SHULZ, Ferdinand. *Život a spisy Vítězslava Háška*. Praha: Dr. Edv. Grégr, 1898. str. 70.

¹⁰³ HÁLEK, Vítězslav. *Spisy Háškovy*. Editor Ferdinand Schulz. V Praze: tiskem a nákladem Dra. Edv. Grégra, 1878. str. 333.

náboženství – odkaz na kruté podmínky šíření náboženství v českých zemích. A následně uvedeme projev žebráka, jemuž byl zabaven majetek a sebrány děti k převýchově. I přesto, že s nimi nesmí mluvit, stojí každý den před chrámem, kam se chodí děti povinně modlit, aby jej viděly a slyšely a nezapomněly na svůj rodný jazyk. Zde se Hálek nejspíše odkazuje na události, kdy v Čechách byla zavedena jako úřední jazyk němčina.

Lamormain

...

A tisíců ten úpěnlivý vzdech

ten zněl mi v uši jak andělským zpěvem –

kacířů národe, tys jednou byl:

však my jsme skutkem, číms ty býval hněvem!

A pak-li nad to v mé je moci trůn,

a není vůle, leč by byla mojí,

a pak-li vůle má je zákonem,

a synem smrti, kdo se jinak zbrojí,

...

Dál neberu ti ztýraný tvůj dech,

prodluž si úsměv zmírající tváře;

já klidně dočkal se té rozkoše,

až díím: „Ať žije kříž a jeho záře!“¹⁰⁴

¹⁰⁴ HÁLEK, Vítězslav. *Spisy Hálkovy*. Editor Ferdinand Schulz. V Praze: tiskem a nákladem Dra. Edv. Grégra, 1878. str. 349 – 350.

Žebrák slepec

...

Pak statek propad státu,

můj život pod sekyru,

a já přestrojen v hadry

a děti v římskou víru.

...

Já sedal jen u chrámu,

by zlaté moje děti

otcovské slechly slovo,

s nímž nesmí rozprávěti.

Já sedal jen u chrámu,

by lesklá ta kuřátka

nezapomněla mluvu,

v níž hejčkala je matka.¹⁰⁵

Důležitým motivem je v tomto eposu básníkův popis Matky vlasti. Dozvídáme se, že ji za živa pitvají, bůh ji nejspíše opustil, je mučena svými pronásledovateli, naprosto zničena, lidé s ní nemohou zůstat, musí prchat do vyhnanství. Podle našeho názoru chtěl tímto popisem Hálek poukázat na to, jak dopadne národ, pokud se nebude bránit proti svým utlačovatelům.

¹⁰⁵ HÁLEK, Vítězslav. *Spisy Hálkovy*. Editor Ferdinand Schulz. V Praze: tiskem a nákladem Dra. Edv. Grégra, 1878. str. 384.

*Domáci krb můj dravou znectěn rukou,
mou hlavu přes prah vlekli násilou,
mým dítkám chatku zamkli spanilou –
ted' v žebrotě na vlastní dvěře tlukou!*

*Nesmím ni na lidnaté prostranství,
sic hlavu ověncí mi posměchem,
sic ruce na zad zdrhnou pospěchem
a luza vyká: „Smrt neb vyhnanství!“*

*Na lešni mně vlekou pochopové,
tam prsa zbodají mi nápisem:*

„Na vlast, svou matku, hleďte dítky sem!“ – ¹⁰⁶

Závěr příběhu končí svým způsobem šťastně. Luza odchází a Matce vlasti je navrácena svoboda. Sbor zubožených jásá a oslavuje svoji vlast.

*O chvíle blahá, chvíle sladká –
nám žije vlast, nám žije matka!¹⁰⁷*

Nakonec opět předstupuje český genius, který předpovídá vlasti budoucnost a dává jí věnem nový domov. Tam se má vlast zotavit ze svých ran a právě tam má založit nový národ – v chudé chaloupce za přičinění prostého člověka.

¹⁰⁶ HÁLEK, Vítězslav. *Spisy Hálkovy*. Editor Ferdinand Schulz. V Praze: tiskem a nákladem Dra. Edv. Grégra, 1878. str. 344.

¹⁰⁷ Tamtéž, str. 398.

*Tam při krbu nech duše okřívá ti,
tam srdce zhoj ti jemnotklivý spěch,
kdy pohádka, kdy píseň duši chvátí,
až znícen v mládeži se tají dech.*

*Tam vytrvej v tom pohostinství chudém,
vždyť z chýší tvůj se mstitel vyrodí:
ten zahude, co byli jsme, co budem,
a s ním se národ znovu narodí!*¹⁰⁸

3.2.7 Děvče z Tater

Hned na začátku básně se setkáváme s chaloupkou nacházející se uprostřed hor. V ní bydlí Katuška, která se každý večer dívá z okna a kochá se krajinou. Na protějším břehu řeky stojí také domek, z něho pochází Tomeš, Katušky milý. Ten přelouvá na loďce řeku, aby mohl být s Katuškou. V horách mají společné místo, kde spolu pobývají.

Jednoho dne se jede na trh, Katuška se ovšem ztratí, a aby nezabloudila, vydává se domů v domnění, že se tam setká s ostatními. Po cestě potkává vůz, na němž jede neznámý mladík. Ten jí nabízí odvoz, Katuška přijímá. Po cestě mladík vypráví o svém životě. Pochází z velikého města. Rozhodl se poznat nové kraje, a tak se dostal až sem do Tater. Děvče mu na oplátku líčí, jaký je jejich kraj a nabízí mu přístřeší. Dojetím z mladíkova vyprávění jej chytne za ruku. V tu chvíli přijíždí Tomeš, vše vidí, otočí koně a odjíždí pryč.

Tomeš se cítí hrozně, bloudí krajinou a ocitá se u Katuščina domu. Uvnitř vidí cizince, jak rozpráví s rodinou. Mysl mu zakalí žárlivost a domnívá se, že mu je děvče nevěrné.

¹⁰⁸ HÁLEK, Vítězslav. *Spisy Hálkovy*. Editor Ferdinand Schulz. V Praze: tiskem a nákladem Dra. Edv. Grégra, 1878. str. 399.

Jednoho dne host odjíždí a Tomeš se opět setkává s Katuškou. Omlouvá se jí, že za ní takovou dobu nepřišel, a ona mu ve své naivitě věří.

Po jedné velké bouři se Tomeš prochází po břehu řeky, vidí loďku a usedá do ní. Přichází Katuška a navrhuje, že by se mohli přeplavit. Tomeš upozorňuje na možné nebezpečí, ale Katuška mu naprosto důvěřuje.

Tomeš přemožen svou žárlivostí upustí veslo a loď je unášena po proudu pryč. Náhle se v rozbouřených vlnách převrhne. Mladík se jí hned jednou rukou chytá a druhou drží Katušku. Proud je unáší stále dál a dál a po jednou se loďka zachytí o skálu. Tomeš na ni pokládá Katušku a nohou loďku ještě podepírá. Černé myšlenky mu ovšem zaplavují mysl, a tak se rozhodne svrhnout loďku do hlubin zpět. V tu chvíli se ale probírá Katuška, vyznává mu lásku a říká, že bez něho nemůže žít. Tomeš jí svoji žárlivost vyčítá a ona mu odpovídá – pokud ji chce nechat zemřít, ať tak učiní.

V tu chvíli se v mládenci něco zlomí. Chce žít. Nad sebou spatří lano, omotá ho kolem nich a oba jsou zachráněni. Stejně jako Krásná Lejla končí i Děvče z Tater šťastně.

Poslední Hálkova větší epická báseň Děvče z Tater vyšla v roce 1871. Jde o idylický epos zasazený do tatranské přírody a do života prostých slovenských lidí. Jaroslav Vlček na úvod své kritiky napsal o této epické básni následující: „*K té chýži, vroubené přírodním bohatstvím, Hálek sklonil se v poslední své větší lyricko-epické básni Děvče z Tater, složené a vydané 1871, jež s Goarem a Černým praporem tvoří nejpůvabnější trojlístek tohoto druhu jeho zpěvův.*¹⁰⁹

Popud k napsání tohoto eposu pochází stejně jako u Goara z Hálkovy cesty do Tater. Podle dostupných zdrojů se autor plavil po rozvodněném Dunajci a málem se utopil. Tento zážitek básník následně vsadil i do příběhu o Katušce, kdy shodou nešťastných náhod a lidské nerozvážnosti dojde málem k utonutí hlavních hrdinů.

¹⁰⁹ Výroční zpráva cís. král. české realky pražské za školní rok 1892. 1. vyd. Praha: Knihotiskárna B. Stýbla, 1892. s. 12.

O dobrodružství, jež autor na své cestě do Tater zažil, se zmiňuje i Adolf Chaloupka: „Zpracoval v ní své někdejší nebezpečné dobrodružství při plavbě po Dunajci a vytvořil básnickou idylickou povídku, charakterisovanou daleko přesněji místně, než byly jeho dřívější skladby tohoto rázu.“¹¹⁰

Středem celé básně je prostá dívka Katuška, která prožívá milostný vztah s Tomešem, chlapcem z protější chalupy. Lze tedy říci, že ústředním námětem Děvčete z Tater je opět láska. Hálek se znovu vrátil ve svých verších k oslavování čisté a věrné lásky a jejího romantického pojetí. O tom píše i Adolf Chaloupka: „Námětem je ovšem zase láska a pojetí je opět romantické. Zvláště pro scénu smíření milenců na troskách lodky v rozbouřených peřejích Dunajce nešetří básník divoce romantickými okamžiky a neohlíží se na pravděpodobnost situační ani povahovou.“¹¹¹

Hálek se navrátil zpět ke svým ideálním postavám a ideální přírodě, které se často objevovaly u předchozích eposů. Básník nezachytil ve své epické básni skutečné Tatry, ale udělal z nich ideální kraj. Stejně jako v Goarovi je zde příroda vylíčena velice mlhavě.

Také v postavě Katušky vykreslil ideální prototyp mladé dívky. Líbezná Katuška, prosté dítě z hor s bílou pletí, která má plně rozvinuté citové vnímání a proti ní stojí postava Tomeše, jenž nenávidí šlechtu a neustále filozoficky řeší záhady života a smrti.

Vítězslav Tichý k tomuto dílu poznamenává: „Osoby této povídky jsou stejné povahy jako postavy ostatních Hálkových povídek veršem. Měly býti vzaty z plného života, a jsou spíše z mlhy. Jsou to básnickovy výtvary – Katuška i Tomeš nejednají jako přirození, prostí venkované, nýbrž jsou to venkované s psychologii měšťáků. A smírné zakončení básně je vlastně strojené.“¹¹² S posledním Tichého názorem naprosto souhlasíme. Postavy se vyskytují ve smrtelném nebezpečí, každou chvíli se mohou utopit, ale i přesto mají čas na dlouhé vyznání lásky, díky kterému Tomeš jakoby procítne a oba v poslední vteřině zachraňuje. Ač je báseň dalším Hálkovým lyrickým skvostem, konec tomu bohužel tolik neodpovídá.

¹¹⁰ Chaloupka, Adolf. *Vítězslav Hálek*. 1. vydání. Praha: Orbis, 1949. str. 30.

¹¹¹ Tamtéž, str. 30.

¹¹² TICHÝ, Vítězslav. *Básník Vítězslav Hálek*. 1. vydání. Praha: Národní práce, 1944. str. 28.

Zajímavý názor na Děvče z Tater napsal ve své knize o Vítězslavu Hálkovi Vítězslav Tichý: „*Posuzujeme-li Děvče z Tater po stránce literárně historické, dojdeme k úsudku, že ani tato báseň není přímo plodem básnickovy obraznosti, nýbrž že je v ní dosti prvků přejatých odjinud...*“¹¹³ Dál se Tichý ve své práci zaobírá možnými důvody, proč by tomu tak mohlo být. Jeden z nich uvádíme v naší práci pro příklad: „*Hálek patrně sám už nakonec cítil, že jeho theorie o člověku jakožto člověku naprosto nedostačuje pro umělecké dílo, tím spíše, že v tom byl sám konec konců nedůsledný, posuzujeme-li i ostatní jeho díla, nejen básnické povídky.*“¹¹⁴

Tuto Tichého teorii bohužel nedokážeme potvrdit ani vyvrátit. Jisté však je, že až v Děvčeti z Tater Hálek přechází k určité konkretizaci dějů, postav i krajiny, s jakou jsme se dosud v jeho předchozích eposech nesetkali.

Pokud se zaměříme na hlavní hrdinku celého příběhu – Katušku. Básník nám vykreslil, jak již bylo řečeno prosté a líbezné děvče z hor s nádhernou pletí a s plně rozvinutým citovým vnímáním. Katuška bude nejspíše však ještě mladé děvče, které poznalo první lásku a přes svoji naivitu nevidí, že s jejím milovaným Tomešem není něco v pořádku. Pro ukázkou uvádíme Katuščin popis a následně důkaz o její naivitě.

*Lesk oka, z modrojasna upjatý,
tvář bílá, jakby chtěla v žilkách kvéstí,
vlas měkký jako na hedvábí příze,
rtů lahoda, úst krásné říznutí,
prst růžový a rámě labutí,
a ona celá ve své prosté říze!*¹¹⁵

¹¹³ TICHÝ, Vítězslav. *Básník Vítězslav Hálek*. 1. vydání. Praha: Národní práce, 1944. str. 28.

¹¹⁴ Tamtéž, str. 29.

¹¹⁵ HÁLEK, Vítězslav. *Spisy Hálkovy*. Editor Ferdinand Schulz. V Praze: tiskem a nákladem Dra. Edv. Grégra, 1878. str. 407.

...
*A Katuška jak druhdy, plná víra,
dětinným okem k němu pohledla,
v zrak srdce, duši, mysl pozvedla,
jako když láska její nemá míry.¹¹⁶*

...
*„Ó milý, milý! Taká jest má síla,
že s tebou zmirajíc jsem blažená,
má duše ve tvé jest obsažená,
a plesá, vždyť jest dílem tvého díla!“¹¹⁷*

Jak jsme již zmínili, Tomeš je postava neustále zamyšlená, svým způsobem stále zamračená a plná žárlivosti a žalu. Hálek nám fyzicky Tomešovu postavu ve svém díle nepodává, naopak velice často se v díle objevují verše s Tomešovými myšlenkovými pochody. Pro příklad uvádíme ukázky, když si Tomeš myslí, že jej Katuška podvádí, a následně, když je rozhodnut ukončit jeho i její život ve vlnách Dunajce.

*Dál Tomeš neslyšel; leč ve své hlavě
sám předivně si věci předl dál,
až upřed' nit, které se nenadál,
a na zed' kles' a zalkal usedavě.¹¹⁸*

¹¹⁶ HÁLEK, Vítězslav. *Spisy Hálkovy*. Editor Ferdinand Schulz. V Praze: tiskem a nákladem Dra. Edv. Grégra, 1878. str. 417.

¹¹⁷ Tamtéž, str. 429.

...

*Leč co se dále v jeho duši dalo,
to bylo již jak bouře dospělá,
když den převrhne na noc docela
a co má zkázu vzít, v ní douzrálo.*¹¹⁹

...

*Nuž odmítám té píďě délku zradnou,
tu shasínám ten zbytek vědomí,
zpět vracím pahejl s jeho úlomy –
já nechci s životem mít přízeň žádnou!*¹²⁰

Po Katuščině citovém výlevu, který se odehrává ve vlnách Dunajce, kdy oběma hrdinům hrozí smrt, se v Tomešovi náhle něco zlomí. Uvědomuje si, že Katuščina láska k němu je čistá, nechce se mu zemřít, chce žít po boku Katušky. Náhle se před ním objeví lano, on ho uváže kolem sebe a Katušky a tím se zachrání.

O, je-li klam to, klam to nad vše krutý.

Nad sebou vidí láno jako v kmit,

jak hada, jako blesk se klikatit,

u břehu pevný z lidí uzel skutý,

¹¹⁸ HÁLEK, Vítězslav. *Spisy Hálkovy*. Editor Ferdinand Schulz. V Praze: tiskem a nákladem Dra. Edv. Grégra, 1878. str. 413.

¹¹⁹ Tamtéž, str. 418.

¹²⁰ Tamtéž, str. 427.

*na skále výše Katusčina hosta,
a vše to volá těla pohybem,
by neváhal ni dlením, pochybem
a zachytil, co kyne mu tak z prosta.¹²¹*

Další důležitý motiv v tomto díle je kresba tatranské přírody. Hned v úvodu veršované povídky nás autor seznamuje s idylickým prostředím tatranských hor, stejně tak idylicky je popisována příroda v celém Děvčeti z Tater, proto uvádíme pouze krátkou ukázkou.

*Tatranské hory jako věštky sedí,
tajemný půlkruh, vážný, bez hnutí;
jich srdce vtělené jest mládnutí,
jich ústa soujem velkých průpovědí.
Jich čela chladně pokryta jsou ledem
a šíje šedivým mlh závojem,
však u jich paty lesy úkojem
a trávy zeleň květným dýchá medem.¹²²*

¹²¹ HÁLEK, Vítězslav. *Spisy Hálkovy*. Editor Ferdinand Schulz. V Praze: tiskem a nákladem Dra. Edv. Grégra, 1878. str. 437.

¹²² Tamtéž, str. 403.

3.3 Pokus o syntézu

Počáteční epické básně, Alfred, Krásná Lejla a Mejrma a Husejn, jsou oslavou věrné lásky, vroucího citu a něhy, a to i přesto, že díla Alfred i Mejrma a Husejn končí tragicky. Hálek při psaní svého prvního eposu byl opravdu zřetelně ovlivněn Máchovým Májem. Rozporuplné pocity jeho postav a romantické prvky v popisu krajiny (například nočního hřbitova, klášterních zdí a podobně) jsou jasným důkazem toho, že se Hálek Máchovým dílem inspiroval.

Krásná Lejla je bohužel dle našeho názoru slabším pokusem o další oslavu věrné lásky, jenž ale končí udělením milosti. Postavy jsou vykresleny poněkud chudě, stejné je to i s popisem krajiny a národa. Nesmíme však zapomenout zdůraznit, že se v tomto díle objevuje, i když jen na pozadí, motiv orientu a exotiky, který by měl dodávat tématu lehký erotický náboj. S ničím takovým se zde ovšem nesetkáme, jelikož Hálek byl hlasatelem cudné a nevinné lásky, postavy ve všech jeho eposech se vždy maximálně políbí.

V epické básni Mejrma a Husejn se již básník pouze se svými motivy lásky opakuje, nemá čtenáři v tomto ohledu co nabídnout. Důležitý je jiný prvek, který se zde začíná objevovat, a to motiv boje typický pro jeho pozdější díla. Hálek v této básni také konečně poodhaluje alespoň národnost postav, které zde nejsou nikterak popsány. Navzdory tomu, že autor poodhaluje národnost postav, nikterak se nezaobíral tím, aby čtenáři nabídl nějaký popis krajiny.

Další dva eposy, Goar a Dědicové Bílé hory, napsané v letech 1864 a 1869, jsou stále oslavou lásky, ale tento motiv ustupuje jaksí do pozadí a objevuje se jiný, velice důležitý motiv – oslava národa a hlásání svobody.

Goar je dodnes považován za velkolepou hymnu o volnosti národů. Básník zde zasadil politický idealismus do okouzlující přírody. Opět se však nedozvídáme nic konkrétního o hlavních postavách, ale Hálek se zde zaměřil na dokonalou propracovanost osobnosti hlavní postavy, krutého vládce Goara, který díky nádherné přírodě a lásce prosté dívky dojde k napravení a při odčinění svých hříchů, kdy se obětuje za svobodu národa, umírá na bitevním poli.

V epické básni Dědicové Bílé hory Hálek nastiňuje pomocí alegorie některé události z českých dějin. Tyto události personifikuje do určitých postav, které v příběhu vyprávějí, jak ovlivnili historii českého národa. I přesto, že je báseň určitým pokusem o

něco nového, nedosahuje dle našeho názoru takové velkoleposti jako například Goar či Černý prapor.

Epos Černý prapor, vydaný v roce 1867, opět oslavuje hrdinu, který se postaví za svůj lid a je ochoten za něj položit i život. Tyto hrdinské činy však odsouvá do pozadí jiný důležitý motiv této veršované povídky, a to motiv lásky. Autor se tímto eposem opět začal navracet ke své obvyklé tematice – romantické lásce až za hrob.

Poslední veršovaná povídka Děvče z Tater, již Hálek vydal v roce 1871, oslavuje opět čistou lásku, kterou ničí pocit zrady. Prosté děvče Katuška má velice čistou a naivní duši, ale její milý Tomeš, postava neustále zachmuřená, jí nevěří a chce jim dopřát tragický konec uprostřed rozbouřeného Dunajce. Ovšem Katuščina láska je natolik velká, že oblomí Tomšovo zatvrzelé srdce a on je poté oba zachrání. Bohužel musíme konstatovat, že tato poslední Hálkova povídka působí naprosto naivním dojmem. Epos na nás působí, jako by ho snad ani sám Hálek nenapsal, ale od někoho ho pouze převzal.

4 ZÁVĚR

Tato diplomová práce se zabývala interpretací sedmi různých eposů spisovatele Vítězslava Háška. Jedním z cílů diplomové práce bylo poukázat na Háškovu zajímavý život. Nejdříve jsme si blíže představili jeho studentská léta, která v něm probudila pocity vlastenectví a lásku k mateřskému jazyku, následovalo poukázání na jeho milostný vztah k Dorotce Horáčkové, jež se stala jeho múzou a učinila z něho mistra „zpěvu“. Nezapomněli jsme také zmínit jeho potřebu cestovat do cizích zemí, díky níž poznal mnoho zajímavých míst a do české poezie vnesl „čerstvý vítr“, co se týče malby krajiny.

Následovalo krátké představení jednotlivých období jeho tvorby poetické, prozaické, dramatické a Háškovy časopisecké činnosti.

V praktické části jsme si za cíl stanovili rozbor jednotlivých eposů napsaných mezi léty 1858 - 1871. Každý epos jsme analyzovali z těchto hledisek: dějová linie, názory kritiků zabývajících se Háškovým dílem a následný rozbor epické básně se zaměřením na čtyři různé prvky, jež byly pro básníka typické. Jedná se o kresbu postavy, malbu krajiny a motiv vlastenectví a boj za svobodu národa.

Jak již bylo zmíněno, v práci jsme se také zaměřili na různé názory literárních kritiků, kteří se Háškovým dílem zabývali. Jedná se např. o názory Jaroslava Vlčka, Ferdinanda Schulze, Vítězslava Tichého či Jana Nerudy. S některými názory jsme se ztotožnili, jiné nám nebyly vlastní, některé nás dokonce překvapily.

Rozbor jednotlivých eposů nám poukázal Háškovu poetický vývoj. Alfredem se nám odкрыla Háškova romantická duše ovlivněná dílem Karla Hynka Máchy, v Krásné Lejle a Mejrimě a Husejnovi již propuká milostný cit naplno. Postavy jsou ochotné pro svoji lásku obětovat život. Podle našeho názoru je však hned první veršovaná povídka nejzdařilejším dílem s motivem lásky. Krásná Lejla je již slabší, a ač v Mejrimě a Husejnovi objevujeme vedle motivu lásky nový motiv - boj, můžeme vidět, že se Hášek v posledním zmiňovaném díle z lásky jakoby vypsál a nevymyslel nic nového.

V období, kdy se autor soustředil na boj za svobodu národa, napsal tři díla s podobnou tematikou. Goara, Černý prapor a Dědice Bílé hory. V Goarovi i Dědicích Bílé hory opravdu nacházíme jako ústřední motiv oslavu národa a boj za jeho svobodu. Právem se o Goarovi tvrdí, že jde o velkolepou hymnu o volnosti národů. Naopak epos Dědicové

Bílé hory shledáváme za slabý pokus napsat znovu něco tak úchvatného a vlastenecky zaměřeného, jako je epos Goar.

Ve své poslední veršované povídce Děvčeti z Tater se Hálek opět vrací ke svým původním motivům: motivu lásky a kresbě okouzlující přírody. Ač v tomto eposu Hálek „vykreslil“ nádhernou bytost, postavu hlavní hrdinky Katušky žijící v okouzlující tatranské přírodě, nedosahuje dílo podle našeho názoru takové kvality jako dílo Alfred.

Díky této diplomové práci jsme měli možnost dozvědět se více o Vítězslavu Hálkovi a jeho veršovaných povídkách. Ač jsme je četli již dříve, jejich podrobnější studium a hlubší rozbor nám přinesly mnoho nových a zajímavých poznatků.

5 RESUMÉ

The thesis is called Epics of Vítězslav Hálek. This work characterizes his poems and focuses on the critical elements that are typical for Hálek - drawing figures, landscape painting, Hálek as an announcer of freedom.

The work is divided into two parts. The first deals with the life of the author and his work. Is focused mainly on situations that influenced Hálek so much that he decided to become a writer. His poetic, prose and drama pieces are also shortly introduced.

The second part focuses on the plot of individual poems and reviews by critics who discussed Hálek's work, followed by analyzing individual poems from three different perspectives. The first is a drawing of the characters, what we learn about them, their look and personality. Another theme that are the landscapes painting, we shall refer to Hálek as a singer influenced by his travels to foreign countries. The last issue is the struggle for freedom and celebration of the nation.

6 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

Časopis Muzea království českého: Úvahy - Alfred. Praha: Vetterlovské knihtiskárny, 1858, roč. 32, č. XVII. 634 s.

HÁLEK, Vítězslav. *Spisy Hálkovy.* Editor Ferdinand Schulz. Praha: tiskem a nákladem Dra. Edv. Grégra, 1878. 441 s.

CHALOUPKA, Adolf. *Vítězslav Hálek.* 1. vydání. Praha: Orbis, 1949. 47 s.

KARPATSKÝ, Dušan. *Labyrint literatury.* 4 rozš. a upr. vyd. Praha: Albatros, 2008, 541 s.

Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce. 1. vyd. Editor Vladimír Forst. Praha: Academia, 1993, 589 s.

NERUDA, Jan. *Literatura I.* 1. vydání. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1957. 621 s.

NOVÁK, Arne. *Přehledné dějiny literatury české od nejstarších dob až po naše dny.* 4. přepr. a rozš. vy. Brno: Atlantis, 1995, 1804 s.

POHORSKÝ, M. *Dějiny české literatury III: Literatura druhé poloviny devatenáctého století.* 1. vyd. Praha: NČAV, 1961. 631 s.

SHULZ, Ferdinand. *Život a spisy Vítězslava Háška.* Praha: Dr. Edv. Grégr, 1898. 124 s.

TICHÝ, Vítězslav. *Básník Vítězslav Hálek.* 1. vydání. Praha: Národní práce, 1944. 46 s.

VLČEK, Jaroslav. *Kapitoly z dějin české literatury.* Vyd. 1. Praha: Československý spisovatel, 1952, 471 s. Kritická knihovna, sv. 8.

Výroční zpráva cis. král. české realky pražské za školní rok 1892. 1. vyd. Praha: Knihotiskárna B. Stýbla, 1892. 52 s.